

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Första Kammaren. N:o 20.

Torsdagen den 28 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Upplästes ett läkarebetyg af följande innehåll:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare Herr Brukspatron m. m. R. Montgomery Cederhielm är sängliggande sjuk till följd af ett giktanfall och derföre ej kan tills vidare deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygar

Stockholm den 26 Mars 1878.

D:r *Adolf Kjellberg.*

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 26 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 9, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 11, 12 och 32 Regeringsformen.

Föredrogs Stats-Utskottets nedannämnda, den 26 i denna månad bordlagda memorial:

N:o 42, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande anslag till anläggning af järnväg från norra stambanan vid Karlberg till Lilla Värtan.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Första Kammarens Prot. 1878. N:o 20.

N:o 43, angående en voteringsproposition i afseende å en riksstatens Fjerde hufvudtitel tillhörande anslagsfråga.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Attonde hufvudtitel.

1:sta—3:dje punkterna.

Biföllos.

4:de punkten.

*Ökad anslag
till bokinköp
för universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

Herr Wennerberg: Jag anhåller att få yrka afslag på Utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag vet mer än väl att, sedan Utskottet i sin motivering erkänt behovet af att förskaffa anslag åt Upsala bibliotek för inköp af böcker, den egentliga anledningen till afstyrkandet från Utskottets sida är den vanliga, som man vid denna riksdag får höra, eller att man måste söka göra besparingar för att få statsregleringen att gå i hop. Men på besparingar vid en så obetydlig punkt som denna och ännu några andra anser jag man icke kan vinna mycket. Jag har visserligen förut förklarat att jag gillar detta Stats-Utskottets tillvägagående i allmänhet, men här finnas några viktiga mindre punkter, beträffande hvilka det fordras att man fäster ett *särskildt* afseende vid hvad Kongl. Maj:t derom yttrat, och en sådan anser jag den nu förevarande punkten vara. Det kan nu sägas, och man kan också erkänna att det säges ganska riktigt, att man knappast hunnit börja denna hufvudtitel, förrän en opposition mot Utskottets besparingsförslag till förmån för Kongl. Maj:ts proposition vill göra sig gällande. Vid den första punkt, Utskottet afslagit, börjar nemligen, säger man, det vanliga tillvägagåendet, att man söker gå ifrån Utskottets och sin egen åsigt i afseende å nödvändigheten att samla penningar för statsregleringens skull. De få punkter, der detta är fallet med mig, råka att stå i hufvudtitelns början och derför synes det nu som om äfven jag icke skulle vilja följa den af mig såsom lämplig ansedd regel att, då icke synnerligen pressanta angelägenheter äro för handen, ett uppskof till bättre tider med beviljandet af derför äskade medel må kunna ega rum. Det är emellertid endast i fråga om en sammanräknad summa af 16,000 kronor, som jag vill söka åstadkomma ändring i Stats-Utskottets förslag; och hit hör det anslag som nu är i fråga likasom ock det som är äskadt för biblioteket i Lund.

Den som läst Kongl. Maj:ts proposition och der iakttagit de vackra vitsord som lemnats den studerande ungdomen med afseende å det flitiga begagnandet af bibliotekets nu mera än förut rikliga och

stora skatter samt derjemte funnit, huru nödvändigt det måste vara för hvarje lärare att inom de många nya grenar af menskligt vetande, som äro föremål för studier och intresse, förskaffa sig den nödiga litteraturen, han skall ock inse att vägrandet af ett enda års anslag för ifrågakvarande bibliotek är för staten och dess studerande ungdom en i hög grad känbar förlust, som icke kan ersättas ens genom att ett annat år gifva dubbla summan.

Stats-Utskottet säger: "då emellertid det nuvarande anslaget till bokinköp vid universitetsbiblioteket i Upsala utgör så stort belopp som 10,200 kronor, har det synts Utskottet att en förhöjning häruti icke för närvarande kan vara oundgängligen nödvändig". Jag åter har den erfarenheten såväl af mig sjelf som af många andra enskilda, att den, som söker, om också blott i en enda speciel vetenskap, följa med sin tid, icke kan undgå en årlig utgift för böcker af ett par hundra kronor; och vid sådant förhållande synes mig förevarande anslag, som afser att förskaffa den studerande ungdomen och lärarne vid universitetet tillfälle till studier i vetenskapens alla grenar, vara helt obetydligt, ja så obetydligt att, om icke tiderna vore i finansielt afseende så bedröfliga, jag skulle önskat att det af Kongl. Maj:ts äskade anslag varit vida högre. Jag hemställer vördsamt att, med afslag å Utskottets förslag, Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas.

Grefve Hamilton: Med afseende å den välvilja Riksdagen städe visat för universitetets behof är det mig något motbjudande att begära mer än som välvilligt erbjudits, men jag anser mig till följd af min särskilda ställning till universitetet vara pliktig att i frågor, som röra detsamma, åtminstone meddela de upplysningar som måhända kunna leda till en förändring i hvad Utskottet föreslagit. I allmänhet taget öka sig behofven af anslag i alla riktningar af det skäl, att alla kostnader jemväl ökats, och därför är det äfven nödvändigt att för bibehållande af samma fördelar göra större utgifter. Men för universiteten tillkommer dessutom, att utgifterna måste ökas dels i förhållande till ökandet af de studerandes antal, dels till följd af vetenskapernas utveckling och deras skiljande i särskilda grenar, hvilka hvar och en fordra sin målsman, samt det behof af flera lärare som derigenom uppstår. Hvad särskildt universitetsbiblioteken angår, förefinnes utom de vanliga tillökningarne i kostnader, som af nyssnämnda omständigheter måste förorsakas, äfven ett särskildt skäl till förhöjning af deras anslag, nemligen det, att de vetenskapliga arbeten som för närvarande utgifvas äro af den beskaffenhet, att lärarne och de studerande omöjligen kunna sjelfva hålla sig med dem, enär de äro så väsentligen dyrare än förut. Särskildt rör detta de större vetenskapliga arbetena i naturvetenskaperna. Förut fick man nemligen ganska lärda afhandlingar, som utan tvifvel hade ganska stort värde, men som man knappast kunde begripa, emedan de icke voro åtföljda af upplysande planscher. Nu åter har man det anspråket på sådana arbeten, som t. ex. afhandlingar i anatomi, geologi, bötanik, m. fl., att den vetenskapliga utredningen skall vara åtföljd af planscher, som göra verket begripligt äfven för dem som börja sitt vetenskapliga

Ökad anslag till bokinköp för universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

Ökad anslag
till bokinköp
för universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)

studium. Detta har så ökat kostnaderna för dem som måste studera, att ett anslag, som för några år sedan ansågs vara någorlunda tillräckligt, för närvarande är alldeles för ringa att kunna tillfredsställa universitetets behof. Det är klart att lärarne för sin egen del måste hålla sig med de mindre dyrbara verk, som erfordras för att kunna följa med förändringarne i de särskilda vetenskaperna, äfvensom att de vetenskapliga föreningarna vid universitetet hålla en del sådana, men det är de större arbetena och sådana, hvilkas utgifvande fortgå under en längre följd af år, som måste af univertitetsbiblioteket införskaffas, för att de skola blifva tillgängliga för dem som der studera. För den skull är det alldeles nödvändigt, om man vill gifva studentet af vetenskaperna all den kraft som detsamma bör ega, att man måste söka bereda medel till inköp af böcker.

Jag får derfor förena mig med den föregående talaren i hans anhållan om afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Det kan icke kännas angenämt för den, som liksom jag är en varm vän af våra universitet, att behöfva motsätta sig detta anslag, men till följd af min egenskap af ledamot i Stats-Utskottet ber jag att få nämna några ord angående skälen till Utskottets hemställan. Då denna hufvudtitel med dess många olikartade anslag var under behandling och man skulle tillse, hvarest nödiga besparingar kunde ske, uttalades den åsigt att de anslag icke borde beviljas, som vore af beskaffenhet att kunna tåla ett uppskot för ett eller annat år. Vi funno då detta vara förhållandet med förslagen om åtskilliga byggnaders uppförande äfvensom om inköp af materiel, hvaremot vi ansågo att man borde så mycket som möjligt tillgodose de personliga anslag som vore i fråga. Om Herrarne behaga betrakta denna hufvudtitel, skolen I finna att Stats-Utskottet uti dylika frågor icke föreslagit någon minskning i de af Kongl. Maj:ts begärda anslag.

Hvad nu särskildt förevarande fråga beträffar, så föreligger der, att det var första gången en sådan framställning blifvit gjord om förökadt anslag till biblioteket, och då låg det antagande nära till hands, att den anledning som nu föranledt densamma vore att söka deri, att man vid föregående riksdag beviljat ett förhöjdt anslag till riksbiblioteket. Dessutom, ehuru väl den nu ifrågasatta summan af 5,000 kronor är helt obetydlig, hade ett bifall dertill dragit med sig beviljandet af enahanda anslag till biblioteket i Lund, hvarigenom summan således skulle hafva uppgått till 10,000 kronor.

Dessa hafva varit de skäl, som förmått mig att i denna del föreslå en besparing och jag får alltså yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing, Sigurd: Det skulle vara alldeles orätt af mig att vilja förneka och att icke fast mera till fullo erkänna den liberalitet, med hvilken Stats-Utskottet och Riksdagen i allmänhet och äfven vid denna riksdag förfarit i afseende på anslag till bildningsanstalter i allmänhet och universiteten, i synnerhet. Jag får också säga, att jag

med den ärade talare, som sist hade ordet, är fullt ense derom att anslag för vidmakthållande af de personliga lärarekrafterna synas mig böra gå framför anslagen till materielen, denna må för öfrigt vara huru nödvändig som helst. Materielen kan dock med mer eller mindre känbar olägenhet umbäras, men de personliga lärarekrafterna aldrig. Detta oakadt, och ehuru universitetens kansler redan haft ordet och hvarje yttrande efter hans anförande måhända kan anses vara öfverflödigt, ber jag dock att till hvad han och den förste talaren sagt få lägga ett par erinringar, som synas mig tala för bifall till Kongl. Maj:ts nådiga förslag.

Jag vill då först i afseende på den materiella institution, som består i böcker, erinra om, hvad Herrarne säkert förut veta, att af all materiel denna utan tvifvel är den viktigaste för universiteten och den som för desamma är af den mest universella betydelse, icke blott för de vetenskapliga forskningarne, utan för hela universitetet. Det förstås, att studier och bildning funnos äfven före boktryckerikonstens uppfinning; men numera torde det vara ytterst svårt att slå sig fram såsom vetenskapsidkare, vare sig docerande eller discent, utan tillgång till böcker. Det är också upplyst att biblioteket begagnas icke blott af de akademiska lärarne, utan äfven af de studerande, hvilka senare hafva föga tillfälle att under studietiden förskaffa sig bibliotek. Ehuru det således är klart, att böcker höra till de materiella institutionerna, måste man dock erkänna, att denna institution står studierna i det hela närmare och mera än någon annan utgör en ovilkorlig förutsättning för universitetets verksamhet.

Den ärade ledamoten af Stats-Utskottet har vidare anmärkt, att då denna framställning om ökad anslag till biblioteket i år första gången framkommit, låge den tanken nära, att framställningen föranledts af det vid förra riksdagen beviljade anslaget till Kongl. biblioteket och således hade liksom en tillfällig anledning. Jag tror icke att detta är det verkliga skälet till ifrågavarande begäran. Till en början vill jag erinra, att det tillförene både begärts och erhållits ökad anslag till Upsala universitets bibliotek — ehuru det är flera år sedan, och att alltså sådant skett oberoende af något förhållande till det Kongl. biblioteket. Men för det andra vill jag erinra om, att universitetet har haft stora *petita*, stora önskningsmål under föregående år, och då har man ansett det vara skäligt och riktigt att icke komma med allt för mycket på en gång, utan spara på hvad som icke vore det allra nödvändigaste. *Deri* ligger anledningen till att begäran för biblioteket *först* och *just* nu kommer. Jag tror således icke det vara enligt med verkliga förhållandet, att det är observationen af att Kongl. biblioteket i Stockholm erhållit ökad anslag, som frambragt tanken att Upsala bibliotek också kunde behöfva en sådan tillökning.

Jag ber nu att få gifva några faktiska upplysningar med anledning af följande af Utskottet begagnade uttryck: "Då emellertid det nuvarande anslaget till bokinköp vid universitetsbiblioteket i Upsala utgör så stort belopp som 10,200 kronor, har det synts Utskottet, att en förhöjning häruti icke för närvarande kan vara oundgängligen nöd-

Ökad anslag
till bokinköp
för universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)

*Ökad anslag
till bokinköp
för universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)*

vändig“. Jag behöfver icke påminna, om att huruvida en summa är stor eller liten beror helt och hållet på hvad den skall tjena såsom medel till. Men i det fallet vill jag erinra om att Kongl. biblioteket har numera ett anslag af 18,000 kronor till inköp och inbindning af böcker, och att universitetet i Upsala skulle, om Kongl. Maj:ts förslag bifolles, få 15,200 kronor, således ändå i det närmaste 3,000 kronor mindre. Kongl. biblioteket fick förliden riksdag en tillökning uti ifrågavarande anslag af 6,000 kronor, och här är begärdt en tillökning af 5,000 kronor — således mindre. Låtom oss nu se på det *behof*, som skall tillfredsställas på hvarterda stället! I Upsala har antalet lån, som skriftligen erkänts af läntagarne, under quinquenniet 1871—1875 utgjort 3,100, i Stockholm åter 2,000. Således i Stockholm 1,100 mindre per år än i Upsala. Dertill kommer, att Kongl. biblioteket i Stockholm icke egentligen behöfver fullständigt följa med literaturen i de matematiska och naturvetenskapliga ämnena, emedan denna literatur der finnes att tillgå i vetenskapsakademiens bibliotek. Det är åter ett behof och en skyldighet för Upsala universitet att ega tillgång på denna literaturs alster, och dessa äro i inköp bland de allra dyrbaraste, ty, såsom bekant, förekomma företrädesvis bland matematiska och ännu mera bland de naturvetenskapliga arbetena planschverk och tabeller, hvilket gör dessa arbeten dyrare än andra.

Under det att således universitetet i Upsala måste inom vetenskapens särskilda brancher fullkomligt följa med sin tid och hafva all slags vetenskaplig literatur fullständig; under det att samma universitet har flera läntagare, så får det, äfven om Kongl. Maj:ts proposition bifalles, ett mindre årsanslag än Kongl. biblioteket i Stockholm. Under sådana förhållande synes det mig som om det nuvarande anslaget af 10,200 kronor icke vore “så stort“, utan fast mera mycket väl behöfde ökas; och får jag derföre förena mig med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr von Ehrenheim: Ehuru visserligen icke mycket kan vara att tillägga till de yttrauden, som redan blifvit afgifna till förmån för den Kongl. propositionen i denna fråga, kan jag dock icke underlåta att i samma syfte höja min röst. Jag ber då att få erinra, att det Kongl. biblioteket i Stockholm vid sistlidna riksdag fick sitt anslag förhöjdt från 12,000 till 18,000 kronor, under det att det anslag, som af Kongl. Maj:t då begärdes till detta bibliotek, uppgick till icke mindre än 30,000 kronor. Det anslag, som Riksdagen sålunda medgaf till Kongl. biblioteket, är icke mindre än 7,800 kronor högre än det, som utgår till Upsala universitet, ehuru, på sätt den siste talaren erinrat, Upsala universitetsbibliotek har ett så mycket vidsträcktare fält för sin verksamhet än det Kongl. biblioteket, hvilket har vid sin sida andra stora vetenskapliga institutioner, som äfven äro försedda med bibliotek.

I den skrifvelse från Lunds universitet, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts framställning angående förhöjning af anslaget till detta universitets bibliotek, finnas några siffror angifna, hvilka jag vill i förbigående vidröra. Det heter deri att till inbindning åtgå ungefär

2,000 kronor, till tidskrifter omkring 4,000 och till fortsättning af redan började arbeten 2,000 kronor. Om, såsom jag har anledning förmoda, detta har sin giltighet för Lunds universitet, så gäller det äfven för Upsala. Då återstå 2,200 kronor till inköp af nya böcker. Jag behöfver icke fästa uppmärksamheten på huru ytterst otillräckligt detta anslag måste vara, liksom jag icke torde behöfva framhålla den ofantliga vigten af att genom fortsatt inköp af böcker sörja för utvecklingen af universitetets verksamhet. Jag misskänner visserligen icke Stats-Utskottets bemödanden att under en tid af minskade inkomster söka förminska statsutgifterna, men jag kan icke föreställa mig, att ett så måttligt anslag, som dessa 5,000 kronor, skulle spela någon roll, äfven om det skulle komma att draga med sig ytterligare 5,000 kronor för samma ändamål vid Lunds universitet. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Ökad anslag
till bokinköp
för universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)*

Herr von Kræmer: Jag har redan inom Utskottet tagit mig friheten att framhålla, hvad jag äfven nu icke kan underlåta att upp-
repa, att det förefaller mig, som en orättvisa blifvit begången, då man i denna punkt säger, att det icke är skäl att för närvarande gifva ökad anslag till bokinköp för Upsala universitet på grund af att detsamma redan har så stort anslag som 10,200 kronor. Man behöfver nemligen icke gå längre än till 7:e sidan af detta Utskottets betänkande, så skall man finna, att en förhöjning i anslaget till bokinköp för Lunds universitet afstyrkts på den grund, att samma universitet redan har ett anslag af 12,000 kronor. Så vidt jag kan fatta, borde, då Lunds universitet har större anslag än det i Upsala, och då Kongl. biblioteket i Stockholm har ännu större anslag, slutsatsen hafva blifvit, att man hade tillstyrkt ett ökad anslag för Upsala universitet och icke tvärtom.

Det har blifvit sagdt, att man, vid en riksdag sådan som denna bör uppskjuta alla anslag, med hvilka till ett annat år kan anstå. Denna allmänna sats är jag visserligen den förste att erkänna, men jag tror likväl, att man först bör taga i betraktande, huruvida denna sats är tillämplig, då det är fråga om så små belopp som icke kunna hafva något inflytande på den slutliga statsregleringen.

Dessutom vågar jag bestrida, att detta anslag kan utan våda uppskjutas. Hvar och en, som något befattat sig med vetenskapliga undersökningar, måste erkänna, att för en vetenskapsidkare ingenting är så nödvändigt som tillgång på böcker, och vetenskapens idkare äro i allmänhet icke i den ställning, att de sjelfva kunna förse sig med denna för dem behöfliga materiel, helst då detsamma är af den dyrbara beskaffenheten som de lärda verken numera äro. Att nu vågra anslag för detta ändamål förefaller mig vara detsamma som att vågra att sätta gevär i händerna på soldaterna.

Af en föregående talare har påpekats, att af den specifikation, som blifvit gjord af akademiska konsistoriet i Lund och som i statsverkspropositionen, Bil. 7 pag. 18, är intagen, inhemtas att sedan de nödvändiga utgifterna till inbindning, tidskrifter m. m. utgått, ej mer än cirka 2,000 kronor återstode af de 12,000 till inköp af nya böcker.

*Ökad anslag
till bokinköp
för universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)*

Huru skulle det då kunna vara möjligt, att universitetet i Upsala skulle kunna i vetenskapens alla grenar följa med sin tid, då der kanske icke ens återstår 500 kronor till inköp af nya böcker, enär anslaget, som sagdt, der är blott 10,200 kronor.

Då jag tror, att summan icke kan inverka på statsregleringen och då, efter mitt förmenande, det vore till verklig skada för universitetet att uppskjuta beviljandet af detta anslag, så finner jag mig oförhindrad att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Friherre von Essen: De föregående talarne hafva i allmänhet delat Utskottets mening derom, att man för närvarande borde uppskjuta beviljandet af de anslag, i fråga hvarom detta utan olägenhet kunde ske. En talare har äfven gått så långt, att han förenat sig om den mening, som blifvit uttalad af ordföranden å den afdelning inom Stats-Utskottet, som behandlat denna fråga, att man nemligen så vidt möjligt, borde tillgodose de personliga behofven, som Kongl. Maj:ts framställt, vare sig dessa afsåge löneförhöjningar eller inrättande af nya platser, men deremot i afseende å behofven af materiel, såsom byggnader och dylikt, man borde söka göra en sanning af den satsen, att det för närvarande vore nödvändigt att åstadkomma besparingar. Skada blott, att man icke kunnat komma öfverens om de frågor, med afseende hvarå dessa besparingar skola göras. Då nemligen Utskottet angifvit någon punkt, der man utan synnerlig skada skulle kunna göra ett uppskof, kommer det alltid en eller annan talare som säger: afslå hvad ni vill men icke denna punkt, den håller jag på såsom alldeles nödvändig, och det är i allmänhet lätt att på ett område som detta försvara vigten af ett anslag. Jag skulle tro, att de som försvara detta anslag skulle med samma skäl och under lika förhållanden som dessa kunna inom ganska kort tid tillstyrka en utvidgning af biblioteket. För öfrigt gifver Kongl. Maj:ts proposition anledning till det antagande, att vi inom kort hafva att förvänta en sådan utvidgning. Der står nemligen, att "summan blifvit tilltagen så låg endast med afseende på svårigheten att under de närmast kommande åren finna utrymme för en större tillökning af biblioteket." Man kan väl föreställa sig, att dessa ord innebära en antydning om att det icke kan dröja länge innan biblioteket behöfver utvidgas, och att samma skäl, som nu tala för ökande af anslaget till inköp af böcker, då skola tala för en sådan utvidgning. Jag vill icke förneka att, då tiderna blifva lämpligare, ett sådant anslag torde komma att af Riksdagen beviljas. En ärad talare, nemligen universitetets kansler, har äfven bestyrkt hvad i Kongl. Maj:ts proposition blifvit omnämnd derom, att vissa skrifter, i synnerhet sådana som åtföljas af ritningar och illustrationer, blifvit väsentligen fördrade. Detta kan visserligen icke bestridas, men dervid bör och framhållas, att en del böcker torde hafva blifvit billigare, äfvensom att inbindningskostnaden, som står särskildt omtalad i Kongl. Maj:ts proposition, väl ej är lika hög nu som förut. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Beck-Friis: Endast ett par ord med anledning af föregående talares yttranden. Man har sagt att det låg en orättvisa deri att, då biblioteket i Lund hade ett anslag af 12,000 kronor, och riksbiblioteket 18,000 kronor, Upsala universitets bibliotek deremot endast skulle hafva 10,200 kronor.

Jag ber med anledning häraf att få nämna, att Upsala universitet har andra tillgångar för tillgodoseende af detta behof, än det rena statsanslaget. Jag har nemligen sett af räkenskaperna, att universitetet under föregående år dertill använt 14,450 kronor, således 4,000 kronor utöfver statsanslaget. Det är ju också bekant att Upsala universitet har särskilda tillgångar, och således icke, såsom förhållandet är med Lunds bibliotek och riksbiblioteket, är uteslutande hänvisadt till statsanslaget. Jag tror således att, om riksbiblioteket har 18,000 kronor samt Upsala universitet kan använda 14,000 kronor och Lunds universitet 12,000 kronor, detta kan vara ett nöjaktigt tillstånd, åtminstone under ett eller annat år, till dess tiderna blifva bättre.

Ökad anslag till inköp för universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, och Herr Talmannen upptagit de derunder afgifna yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nädiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarade Herr Talmannen sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller 4:de punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren punkten och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning.“

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 57.

Nej — 46.

5:te punkten.

Bifölls.

6:te punkten.

Mom. a.

Anslag till den
meteorologiska
institutionen
vid universi-
tetet i Upsala.
(Eorts.)

Herr von Koch: Lika som de ärade talarne, hvilka i den nyss slutade debatten hafva yttrat sig, bekänner jag mig äfven till dem som önska, att vi vid denna riksdag måtte spara allt som sparas kan, nemligen der sådant utan *synnerlig* olägenhet kan ske. Men i den fråga, som nu är före, tror jag för min del, att olägenheten af att afslå Kongl. Maj:ts proposition skulle vara högst betydlig, och jag är glad att kunna säga, att en af de ärade talarne, en inflytelserik ledamot af Stats-Utskottet, som yttrat sig i den förra frågan, då förklarade, att man hade i Utskottet sökt att, så vidt som möjligt, icke neka sådana smärre anslag, der det varit fråga om förekommande af afbrott i personalens verksamhet, nödiga tillägg till lönerna eller behöfliga nya löner, utan att Utskottet varit ense om att icke vägra sådana. Jag finner likvisst icke den ärade ledamotens-ordförändens å afdelningen namn bland de reservanters, som här hafva reserverat sig mot Utskottets afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt. Jag vet icke hvaraf det kommer sig eller om han haft något särskildt skäl att afvika från den grundsats, han nys uttalat.

Här är det nu dock fråga om att afbryta verksamheten icke för *en* utan för en hel massa personer. Hvar och en som genomläst Kongl. Maj:ts proposition och sett, huru många medarbetare som finnas för befordrandet och utvecklingen af denna nya vetenskap, och hvilka olägenheter samt hvilken fara för den nya vetenskapens utveckling det skulle medföra att afbryta den meteorologiska institutionens i Upsala verksamhet, måste inse att det skulle vara ganska betydliga olägenheter, ja oersättliga förluster, som af ett sådant atbrott skulle uppkomma, ty man kunde derigenom gå miste icke blott om den person, som skulle leda arbetet, utan äfven om en del af de många unge personer, som beträdt och satt sig in i dessa förhållanden, och dessutom föranleda afbrott uti hela den länge fullföljda undersökningsserien till en oersättlig skada.

Jag skulle likväl icke begärt ordet i denna af Kongl. Maj:t väl utredda fråga, om jag icke ansett mig böra göra det i egenskap af svensk landtbrukare. Jag har haft tillfälle — och det från en synpunkt, ur hvilken denna fråga kanske icke förut blifvit betraktad — att under den tid vi haft så kallade väderleksbulletiner se, af hvilken ofantlig nytta det kan vara för jordbrukaren att hafva sådana bulletiner, i synnerhet under skördetiden, ehuru de här i Sverige visserligen utkomma mycket sent, så att de till exempel ej kommit till den ort, der jag bor, förr än omkring 36 timmar efter den tid då observationerna gjorts. Men det oaktadt har jag under ett par år begagnat mig af dem och jag har kanske dem att tacka för att jag icke under de åren fått någon enda del af min säd förderfvad i Blekinge genom dålig bergning. Efter de observationer som gjorts hafva vi i Blekinge under bergningstiden fått nästan alla våra större regn med sydvestvinden från Valencia i Irland, och oaktadt nu, såsom sagdt är,

bulletinerna kommit sent ut och dessa oväderscentra *ibland* avancerat mycket fortare än underrättelsen om dem kunnat spridas till oss, så hafva de dock ofta avancerat långsammare och genom öfverläggningar med min numera härutinnan med mig nästan lika sakkunnige rättare hvarje afton, sedan jag fått dessa tabeller, har jag ofta kunnat se, huru dessa regnbyar så småningom avancerat *mot* oss, *öfver* oss eller under oss, samt hvad vindar vi hade att vänta, och vi hafva derefter kunnat rätta våra arbeten. En enda större landtbrukare kan måhända härigenom på ett år bespara nästan så mycket som hela det anslag, som här i dag är i fråga.

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Jag har tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten härpå för dem af mina kamrater inom Kammaren, som äro landtbrukare och jag tillåter mig nu att uttrycka en önskan, som åtminstone står i ett *medelbart* förhållande till denna fråga, nemligen den, att när sådana tabeller hädanefter meddelas, de då må meddelas på sådant sätt, att observationerna så fort som möjligt komma till allmänhetens kännedom eller att härmed hos oss må komma att tillgå såsom hos de praktiske nordamerikanarne. Så fort observationerna blifvit gjorda och resultaten deraf hunnit blifva kända, gå de ut och meddelas öfver hela Norra Amerika. Ju fortare man får reda på dem, dess bättre är det naturligtvis, och om detta gäller för landtbrukaren, gäller det i afseende å de dem nyttiga meddelandena troligen i ännu högre grad för idkare af handel och sjöfart samt assurancesrörelse.

Jag vill nu emellertid icke längre uppehålla Kammaren, utan anhåller endast varmt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Jag har icke kunnat förena mig i Utskottets förslag i förevarande punkt, ty det synes mig verkligen som om olägenheterna skulle öfverväga fördelen af att några år uppskjuta att förse den meteorologiska anstalten i Upsala med nödiga medel. Jag tror mig kunna säga, att det inom Utskottet varit den allmänna åsigten, att det endast är en tidsfråga, *när* denna anstalt skall få anslag af statsmedel, men mig förefaller, att ett tillfälligt uppskof af ett år innebär föga fördel men måhända allvarsamma olägenheter.

Jag beder nu att få hänvisa på den sakrika utredning, som finnes i bilagorna till Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, och vill då erinra, att de meteorologiska observationerna i Upsala fortgått sedan 1865. Under de tre första åren deltog i dem ej mindre än 124 af den studerande ungdomen och desse fingo då timme efter timme både natt och dag sjelfve registrera iakttagelserna, men år 1868 infördes sjelf-registrerande apparater, och sedan har denna anstalt utsträckt sin verksamhet och observatörer finnas nu till ett stort antal fördelade öfver hela vårt land och genom denna institutions försorg sker derjemte den i teoretiskt hänseende synnerligen viktiga undersökningen om de högsta luftströmmarnes rörelser, i det att några och fyratio öfver hela Europa spridda observatorier och vetenskapsmän för detta ändamål utföra speciella iakttagelser enligt från Upsala meteorologiska anstalt utsända formulär, hvilka iakttagel-

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

ser för närvarande utgöra föremål för bearbetning derstädes.“ Detta om den meteorologiska anstaltens arbete.

Men ser jag ytterligare på de intyg, som finnas i bilagorna till Kongl. Maj:ts proposition, så finner jag der uttaladt: att “med hänsyn till de derifrån utgångna publikationer (anstalten) ställes främst bland befintliga inrättningar af samma slag och med afseende å de lokala förhållandena betecknas såsom för det i fråga varande ändamålet särdeles väl egnad.“ Detta uttalande är gjordt af en bland nutidens utmärktaste författare inom meteorologien, Alexander Buchan i Edinburgh. Jag finner vidare i samma bilaga uttaladt om i fråga varande anstalts publikationer, att de “vore fullt jemförliga med skrifter i samma ämne från andra meteorologiska stationer af första ordningen, och att det vore af högsta vigt för fortsättningen och utvecklingen af de undersökningar, hvilka påginge rörande vårt lands klimat och meteorologiska förhållanden, äfvensom för lösningen af mera allmänna meteorologiska frågor, att institutionen bibehölles vid sin verksamhet”, och då synes det mig af detta uttalande framgå, att det är af stor vigt, att den meteorologiska institutionen i Upsala bibehålles oförtryckt i sin verksamhet.

Jag finner slutligen här det yttrandet af föreståndaren för den meteorologiska centralanstalten i Stockholm, att arten af denna anstalt vore sådan, att det behöfves en station af första ordningen för att tjena till rättesnöre för de metoder, enligt hvilka de klimatiska konstanterna böra beräknas ur observationsserier från kringliggande mindre stationer; och att således, om denna institution i Upsala komme att försvinna, den meteorologiska centralanstalten i Stockholm måste söka att med sig förena en annan meteorologisk station af första ordningen, men att den svårigen i Stockholm kan finna någon dertill så lämplig lokal som den vid Upsala observatorium; att det i alla händelser skulle åtgå ett tiotal af år, innan den nya stationen hunnit arbeta sig upp till samma betydelse, som den i Upsala nu eger, samt att det är af vigt att så vidt möjligt bibehålla samma lokal, instrument m. m. emedan genom en förändring i dessa afseenden observationsserien förlorar sin likformighet och vid beräkningar, strängt taget, ej kan behandlas såsom ett helt.

Då det nu är fråga, om man skulle riskera något genom att uppskjuta med beviljandet af detta anslag, så vill jag fråga, om icke denna risk är ganska stor, då förhållandena äro, såsom jag här uppgifvit.

Den förefaller mig så vara, och då jag ser att akademiska konsistoriet icke längre finner sig kunna med egna medel bestrida kostnaderna för denna anstalt, tror jag Riksdagen göra rättast i att nu icke neka det begärda anslaget. Men jag har ännu ett annat skäl för denna min åsigt; det är nu första gången som den meteorologiska anstalten i Upsala framträder inför Riksdagen, och den framträder icke blott med förhoppningar i sitt sköte, utan med en färdigskrifven meritförteckning, och vid sådant förhållande synes mig att Riksdagen bör lemna denna institution det erkännande och den upp-

muntran, som ligger i ett anslag, helst då den blifvit så väl vitsordad som nu skett i Kongl. Maj:ts proposition.

Dessutom är den summa, som blifvit begärd, så liten att den icke kan medföra något inflytande på budgeten.

Jag har därför icke kunnat förena mig i Utskottets förslag och lika litet i den deremot afgifna reservationen; genom denna reservations framgång skulle visserligen beredas ökad *möjlighet* för institutionens fortfarande bestånd, men alls ingen säkerhet, och jag tror dessutom, att den lilla skilnaden mellan reservanternes förslag och Kongl. Maj:ts proposition, hvad de begärda anslagen angår, icke är så pass stor, att den egentligen kan inverka på frågans utgång inom Riksdagen.

Jag kan naturligtvis icke på förhand veta, huru Riksdagens svar kan falla, men jag tillåter mig att uttala den förhoppning att, om Riksdagen skulle svara nej, detta nej måtte komma från en gemensam votering och icke från ett afslag inom båda Kamrarna.

Jag tror att institutionen väl är förtjent af erkännande och anhåller därför om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Hamilton: Den föreliggande frågan är egentligen icke en sådan, som för universitetet är af största vikt, men jag tror att ett afslag å Kongl. Maj:ts proposition skulle i detta fall vara icke blott till skada för vetenskapen, hvilket i Kongl. Maj:ts proposition och äfven af den siste talaren är utredt, utan rent af en misshushållning; ty om icke anslaget till den meteorologiska anstalten bifalles af Riksdagen, så måste naturligen, då man icke kan antaga, att en sådan vetenskap skulle läggas ned, en förflyttning af anstalten ske till Stockholm, hvilket skulle medföra högst betydligt ökade kostnader, dels emedan byggnad och instrument finnas i Upsala, och dels emedan en del af det arbete, som för observationerna är erforderligt, kan i Upsala erhållas för intet, under det att man dertill i Stockholm måste antaga affönade biträden.

Jag tror att frågan är så fullständigt utredd, att jag icke skulle besvärat Kammaren med något yttrande i ämnet, om det icke varit en omständighet, vid hvilken Utskottet fäst sig och som jag är viss innebär ett misstag. Utskottet har nemligen yttrat, att denna institution blifvit upprätthållen hufvudsakligen genom universitetets egna medel; och då det gått hittills och då Stats-Utskottet minskat universitetets utgifter genom att hemställa om beviljandet af anslag till zoologisk-zootomiska institutonen, så skulle universitetet väl hafva medel att åtminstone under någon tid fortfarande bekosta den meteorologiska anstalten. Dermed förhåller sig så, att universitetet icke alltid kan begära anslag för sådana inrättningar, som ännu icke äro rätt pröfvade, eller der man väl funnit att vetenskapen fordrar att något göres men ännu icke dermed kommit så på det klara, att man kan göra en framställning till Kongl. Maj:t om proposition till Riksdagen för att af Riksdagen få anslag. Derfor har man sedan en längre tid tillbaka anvisat anslag af sådana medel, af hvilka universitetet kan bilda sin reservfond och af hvilka medel dessa anslag utgått. Men denna reservfond är stäld till kanslerns disposition med den uttryckliga

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

föreskrift i statuterna, att den icke får användas till annat än föremål af tillfällig beskaffenhet; och om således en anstalt tagit den fart och vunnit den utsträckning, att den måste anses såsom en permanent inrättning, så upphör kanslerns rätt att dertill bevilja anslag; och det är derpå som jag vill fästa uppmärksamheten, att den meteorologiska anstalten lika väl som den zoologisk-zootomiska icke numera kan anses vara af tillfällig beskaffenhet, och att följaktligen kanslers-embetet icke längre kan dertill bevilja anslag af reservfonden. Det antagandet således, att universitetet med sin reservfond fortfarande kan upprätthålla den meteorologiska institutionen, är alldeles uppenbart origtigt.

Dessutom vill jag tillägga att, om universitetet skulle begära anslag af Riksdagen för alla sina behof, så skulle Riksdagen sannerligen blifva vida mer öfverhopad med ansökningar från det hållet än som skett, och det är en stor lycka för undervisningen och för vetenskapen i allmänhet inom vårt land, att det vid universitetet finnas sådana medel, som kunna för tillfälliga ändamål användas, emedan man i annat fall skulle nödgas antingen underlåta högst viktiga och nödvändiga utgifter för vetenskapliga ändamål eller också oupphörligen besvära Riksdagen med begäran om anslag, som stundom äro af så tillfällig beskaffenhet, att Riksdagen icke bör med dem besväras.

Af dessa skäl anhåller jag att få förena mig med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Jag vill icke bestrida nyttan eller förträffligheten af den meteorologiska institutionen; tvärtom är jag den förste att erkänna dess goda egenskaper, men lika med Utskottets majoritet har jag icke kunnat finna, att detta behof är af så trängande beskaffenhet, att det nu måste tillgodoses af Riksdagen.

Det är på det viset, att det från universitetskonsistoriet inkommit begäran om understöd från Riksdagens sida för 3 institutioner, nemligen den meteorologiska, den zoologisk-zootomiska och den botaniska. Kongl. Maj:t finner, att de två borde med anslag af statsmedel understödjas, men Utskottet, med den sparsamhet som erfarenheten visat vara nödvändig, ansåg likväl att, då endast den zoologisk-zootomiska undervisningen egentligen kan anses tillhöra examensämnen, blott den institutionen borde af staten understödjas, samt att, om det understöd, som hittills tillkommit den zoologisk-zootomiska institutionen, nu användes för den meteorologiska, så skall saken sålunda kunna ordnas: den zoologisk-zootomiska institutionen har hittills uppburit omkring 2,900 kronor; föreståndaren för den meteorologiska institutionen har haft 3,000 kronor i lön, och således skulle den först nämnda summan ungefär räcka till hans aflöning; vidare skulle två amanuenser vid den meteorologiska institutionen kunna aflönas. den ene med 500 och den andre med 400 kronor, om denna institution hädanefter som hittills finge uppbära 900 kronor af statsmedel. På detta sätt skulle saken således kunna ordnas för ett eller annat år, och att denna åsigt delas af framstående män vid universitetet beder jag få styrka genom att uppläsa den reservation, som af Rektor Sahlin blifvit afgifven samt

derjemte hvad af en annan professor i frågan blifvit yttradt. Rektor Sahlin yttrar:

“Mot det större konsistoriets beslut att tillstyrka begäran af årliga anslag af statsmedel å 6,000 kronor för den meteorologiska institutionen, å 500 kronor för den botaniska institutionen och å 4,250 kronor för den zoologiskt-zootomiska institutionen får jag härmed anmäla min reservation. Med anledning deraf, att den nya anordning af ett icke ringa antal lärarebefattningar vid universitetet, som genom Kongl. brefvet den 1 Juni innevarande år blifvit fastställt, ännu icke ens till någon del hunnit sättas i verket, anser jag det icke fullt lämpligt att nu begära sådana anslag, som skola användas till löner åt lärare eller institutionsföreståndare eller stå i väsentligt samband med nya löneanslag. På denna grund kan jag icke instämma i konsistoriets beslut rörande den meteorologiska institutionen och det zootomiska laboratoriet; hvad det för den botaniska institutionen begärda anslaget angår, anser jag framställning derom icke böra göras hos Kongl. Maj:t förrän den nya extra ordinarie professorsbefattningen i botanik hunnit tillsättas och den med denna befattning förenade undervisningsskyldighet blifvit bestämd. Då jag sålunda icke kunnat tillstyrka ofvan nämnda förslag, måste jag såsom min mening framställa, att universitetet, ehuru dess tillgångar äro hårdt anlitade, likväl ännu ytterligare måste genom årliga anslag till de belopp, som för närvarande utgå, uppehålla den meteorologiska institutionen och det zootomiska laboratoriet, och, om så finnes nödigt, äfven bestrida de till 500 kronor för år beräknade kostnaderna för den botaniskt-anatomiska undervisningen.“

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Professoren Rydin instämde häruti “med uttalande af den förhoppning att, om Riksdagen skulle komma att bevilja anslag för andra meteorologiska inrättningar i riket, samma institution här vid universitetet äfven måtte komma i åtnjutande af behöfligt anslag.“

Desse tvenne Herrar ansågo således, att universitetet med disponibla tillgångar kunde uppehålla båda dessa institutioner. Då nu Utskottet föreslagit, att den ena af dessa institutioner skall få anslag af statsmedel, och då universitetets reservfond således kan blifva befriad från den utgiften, så finner jag för min del, att det kan vara stort skäl i att gå den af Utskottet beträdda vägen eller att för närvarande icke bevilja något anslag till den meteorologiska institutionen i Upsala.

För mig tillkommer äfven ett ytterligare skäl: jag har för mig icke fullt klart, i hvad ställning den meteorologiska institutionen i Upsala bör stå till centralanstalten i Stockholm.

Jag tviflar på att det kan vara skäl att göra den ena så fullkomligt oberoende af den andra som de skulle blifva, om det i fråga varande anslaget beviljades.

På detta skäl vågar jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Widén: Sedan den föregående talaren yttrat sig har jag icke mycket att tillägga, emedan jag i allo med honom instämmer; några ord likväl med anledning af Grefve Sparres anförande, hvilket syntes mig hufvudsakligen gå ut på att ådagalägga den stora vigten

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

och betydelsen af denna anstalt på sådant sätt, som om densamma blifvit af Utskottet underkänd. Jag vill derföre i motsats deremot fästa uppmärksamheten på Utskottets motivering i denna punkt, enär jag tror, att deruti är tillräckligt framhållet, att Utskottet för sin del beaktat vigten af den institution, hvarom här är fråga. Utskottet visar sig deruti hafva lika varmt som Grefve Sparre intresserat sig för anstalten och särskildt gått så långt, att det yttrat att "universitetet icke kan komma att för all framtid med egna medel fortfarande bestrida utgifterna för denna institution." Härmed har Utskottet ju tydligen gifvit på hand, att meteorologiska institutionen i Upsala för sitt uppehållande har 'att förvänta anslag af statsmedel. Frågan gäller således, i Utskottets tankar, icke institutionens stora vikt, än mindre dess tillvaro och oafbrutna gång, utan endast huru vida det ifrågasatta statsanslaget skulle oafvisligen behöfva beviljas nu eller kunna uppskjutas på en tid, då det gäلت att göra några besparingar. Utskottet har vågat hysa denna senare åsigt, helst det i en följande punkt, som jag hoppas att Kammaren skall bifalla, tillstyrkt anslag till den zoologisk-zootomiska institutionen, hvarigenom universitetets öfriga utgifter minskas och medel i dess reservfond besparas till uppehållande af den meteorologiska institutionen.

Väl har af universitetets kansler, Grefve Hamilton, den anmärkning blifvit gjord, att universitetets reservfond är till endast för tillfälliga behof, men jag hemställer, huruvida icke det behof, som nu föreligger, måste anses vara tillfälligt, till dess staten beslutat sig för att uppehålla denna institution med sina medel och jag tror derför att från kanslersemetets sida icke något hinder bör möta för att understödja en institution med de medel, hvarmed den hittills i så väsentlig mån blifvit kallad till lif och sedan uppehållits. Då nu denna mening dessutom delats af aktade män från konsistoriet i Upsala, har jag för min del trott att Kammaren skulle finna det i sin ordning att lemna sitt bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr af Geijerstam: Sedan så många och kraftiga skäl, särskildt från universitetets kansler, här blifvit framställda för bifall till Kongl. Maj:ts hemställan i denna punkt, behöfver jag icke närmare angifva de skäl, som för mig och flera andra reservanter varit bestämmande, utan får jag endast till protokollet yttra mitt vidhållande af den mening jag redan inom Utskottet uttalat samt vördsamt yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Ekman, Carl: Det är verkligen vid innevarande riksdag, då Kongl. Maj:t i nästan alla hufvudtitlar tydligen sökt att till det allra lägsta möjliga nedsätta alla anslagsfordringar, mycket svårt att derutöfver föreslå ytterligare några nedsättningar. Åtminstone finner jag, att nästan allt hvad Kongl. Maj:t vid denna riksdag begärt är af den beskaffenhet, att jag skulle vilja hafva samtyckt dertill. Jag tror äfven, att det förslag, som är framställt för fyllande af statens behof, är af den beskaffenhet, att det rätt väl af Riksdagen hade kunnat accepteras, men Riksdagens majoritet synes vara af en annan

*Anslag till den
meteorologiska
institutionen
vid universi-
tetet i Upsala.
(Forts.)*

åsigt och den plan för regleringen af statens inkomster och utgifter, som blifvit af Kongl. Maj:t framlagd, har redan i viss mån blifvit genom Riksdagens beslut förtryckt. Det kan också möjligen hända, knappast nog genom några nya beslut, men genom underlåtenhet från Riksdagens sida att vidtaga åtgärder som efter mitt förmenande äro af förhållandena påkallade, att ställningen kan blifva ännu mera bekymmersam och därför kräfva vidtagandet af besparingar, som kanske, efter min tanke, icke varit behöfliga och som må hända komma att medföra skada. Man har dock efter min tanke icke annat än att foga sig efter de beslut, som blifvit af majoriteten fattade, och när vi nu befinna oss i denna belägenhet, så gäller det att tillse, huruvida man icke ännu ytterligare kan nedsätta de anspråk som blifvit framställda. För min del skulle jag helst hafva önskat att i denna punkt kunna obetingadt understödja Kongl. Maj:ts proposition, emedan den institution, hvarom här är fråga, efter min uppfattning ådagalagt en verksamhet, som förtjenar all uppmuntran och allt erkännande samt innebär ett ganska stort löfte om nytta för framtiden, men, äfven om det skulle kunna lyckas i denna Kammare att vinna bifall till Kongl. Maj:ts proposition, hvilket jag tror skulle hafva gått ganska lätt, så torde de herrar, som tagit någon kännedom om Stats-Utskottets betänkande, lätt finna, att man har att befara ett motsatt förhållande från Andra Kammaren. Af Första Kammarens ledamöter i Utskottet hafva icke alla reserverat sig mot Utskottets förslag, och röster hafva äfven inom Kammaren höjt sig till försvar därför. Vid sådant förhållande och då det icke finnes någon stor sannolikhet för att vinna bifall till hvad jag helst skulle önskat, har jag trott klokheten bjuda att tillse, att det mest trängande behofvet blefve fylldt. Jag har då tryggt mig till den reservation, som af Grefve Beck-Friis nyss blifvit uppläst, och deraf hemtat stöd för det antagande att, äfven om Riksdagen icke nu bifaller Kongl. Maj:ts proposition, den ifrågavarande institutionen icke skulle behöfva upphöra med sin verksamhet. Hvad som deremot förefaller mig vara mera tvifvel underkastadt är, huruvida de kostnader, som hittills genom en enskild förenings frikostighet blifvit bestridda, fortfarande skulle komma att sålunda betäckas, och af dessa skäl har jag i en reservation tagit mig friheten föreslå Riksdagen att fatta ett beslut, hvarigenom, under förhoppning att akademiens reservfond fortfarande skall kunna tillsläppa medel till institutionens uppehållande, Riksdagen likväl beviljar 1,500 kronor till bestridande af tryckningskostnader för institutionen.

Jag anhåller om proposition på bifall till denna min reservation.

Herr Dahm: Ehuru det inför en församling sådau som denna måste vara alldeles öfverflödigt att yttra något om meteorologiens betydelse, vill jag blott fortsätta der den förste ärade talaren slutade. Han nämnde att åtskilliga af de iakttagelser som af meteorologer kunna göras, till och med för en enda stor jordbrukare kunna lända till en så stor behållning som det lilla anslag, hvarom nu är fråga. Dertill vill jag foga den anmärkningen, att hvad meteorologien nu gör och gjort är en småsak mot hvad den möjligen kan komma att göra. Den vetenskap, som

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Fort.s.)

för icke länge sedan genom angifvande af luftströmmarnes sannolika rigtning kunde förkorta seglingstiderna öfver oceanerna till hälften, den skall måhända äfven i framtiden kunna utforska lagarne för atmosferens förändringar, och detta skulle innebära en så stor vinst att dess värde icke kan beräknas; men skall detta ske, så måste den meteorologiska verksamheten få vara oafbruten. Nu är det verkligen fråga om att denna verksamhet i vårt land skulle afbrytas, och jag hemställer, om det kan vara skäl att för några få tusen kronor sätta sådant in fråga. Man säger visserligen, att det icke är fråga om något afbrott, men huru vet man det? Huru vet man, om icke, i fall detta anslag minskas, denna verksamhet på ett eller annat sätt skulle komma att tillbakahållas, och huru kan man beräkna, hvilken skada derigenom skulle kunna ske? Denna skada kan lätt blifva mycket större än som svarar emot de ifrågavarande 6,000 kronor.

Man har anmärkt, att akademiska konsistoriet icke i denna sak varit enigt, och det är förunderligt att höra, att man vill tillerkänna denna sak en så stor betydelse, då man vid Riksdagen i allmänhet icke är så angelägen om att gifva någon betydelse åt minoritetens åsikter. Nu är denna minoritet så liten som 2 emot 40 och dertill kommer, att den icke yttrat sig emot sjelfva saken, utan yrkat uppskof med allt, såväl med anslag till den teologiska professionen som med anslag till den zootomiska institutionen, som dock af Utskottet blifvit tillstyrkt. Enskildt har jag också hört, att meningen alldeles icke varit att undanskjuta denna sak, och jag tror derföre, att man icke bör gifva så stor betydelse åt detta minoritetens yttrande.

Jag vill slutligen anmärka, att det verkligen skulle vara något förvånande, om representationen för ett land som skördat så stor ära af naturvetenskapens framgångar, för ett land, der icke mindre än 124 ynglingar under 3 år uppförat tid både natt och dag för denna meteorologiska institution, skulle säga nej till ett sådant anslag. Det är väl sant, att genom ett afslag man tillerkänner vetenskapen en alldeles outtröttlig seghet. Jag tror visserligen, att vetenskapsmännen äro nitiska och kunna lösa svåra uppgifter, men jag tror icke att de kunna lösa den uppgiften att göra något af intet eller lefva på intet. Jag får derför på det allra varmaste anhålla om bifall till den reservation, som af mig och flera andra afgifvits.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag begärde ordet, observerade jag icke, att sådana talare redan förut hade anmält sig, som sedan uppträdde till försvar för Utskottets förslag, men då dessa Herrar nu utvecklat så fullständiga skäl för bifall till Utskottets förslag, att man dermed torde kunna nöja sig, kan det vara öfverflödigt att nu yttra något mera. Att universitetets målsmän förfaktat Kongl. Maj:ts förslag är ju naturligt, ty det är ju deras ovilkorliga skyldighet, likasom det är deras rätt, och deraf kan man icke nödvändigt draga den slutsatsen, att det ifrågavarande anslaget verkligen är behöfligt. Vi hafva ju nyss beviljat anslag till en professorslön, om hvars behöflighet det kunde vara delade tankar.

Jag vill tillägga, att jag för min del anser att detta Stats-Utskot-

tets utlåtande är ett af de bästa jag sett under hela min riksdagstid, emedan det vittnar om försök att hålla utgifterna inom den rigtiga gränsen, och jag är verkligen glad, att jag någon gång fått upplefva något sådant, emedan jag länge predikat att förr eller senare måste vi börja dermed.

Hvad nu denna fråga beträffar, så torde det verkligen vara af Utskottets motiv temligen klart, att det ingalunda varit Utskottets mening och ej heller är någon möjlighet att denna institution skall undertryckas, om Utskottets förslag bifalles. Jag instämmer alltså med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Forssell: Jag behöfver icke i denna Kammare lägga någon särskild vikt derpå att meteorologien är en vetenskap, hvilken mera än de flesta andra omedelbart gagnar åtskilliga näringar, att meteorologiska observationer för handel och sjöfart snart sagdt äro lika viktiga som fyrars och båkars varningar, och att dylika undersökningar redan ega och komma att ega stor betydelse för åker- och skogsbruk. Riksdagen har, alldeles oberoende af den praktiska nyttans fordringar, visat sig benägen att understödja vetenskapliga institutioner, hvarhelst ett verkligt behof förefunnits. Att ett sådant behof nu ock är för handen, synes mig framgå deraf att det meteorologiska studiet icke kan "ad libitum" uppskjutas, att dess idkare icke kunna likasom naturforskaren trösta sig dermed att naturens skatter dock alltid finnas kvar, och att de under ett följande år kunna genom ansträngdt arbete taga igen hvad under det löpande året försummats. Meteorologien är väsentligen en statistisk vetenskap, hvars värde i ej ringa mån beror på observationernas kontinuitet och fullständighet. Skada kan således verkligen uppstå genom ett afbrott. Denna sanning kunde det kanske anses öfverflödigt att här framhålla, då Stats-Utskottet, i sina uttalanden visat sig väl beakta vigten af den ifrågavarande institutionens uppehållande; men då det enda skäl, som Utskottet anfört för ett afslag, tydligen har förfallit så väl genom de upplysningar som lemnats i Kongl. Maj:ts proposition som i följd af uttalande af universitetets kansler, då förhållandet obestridligen är, att universitetet icke har tillgångar att uppehålla denna instution, så förtjenar det att ytterligare betonas, hurusom ett afbrott i de meteorologiska observationerna verkligen är att befara, och att skada derigenom uppkommer. Detta anslag är dock icke större än 6,000 kronor, och det torde således icke väga så tungt på statsbudgeten, att Stats-Utskottets förslag derföre borde af Kammaren godkännas.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag har begärt ordet derför att jag, såsom varande ledamot af konsistorium i Upsala, torde kunna lemna några upplysningar i saken, särskildt med afseende på hvad en ledamot af Stats-Utskottet anfört såsom skäl till Utskottets afstyrkande. Jag vill då till en början nämna, att den skilnad, som den ärade tälaren antog förefinnas emellan zootomien och meteorologien, att det ena skulle vara ett examensämne och det andra icke, ej är i enlighet med verkliga förhållandet. Å ena sidan utgör zootomien icke något exa-

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

mensämne för sig; det är zoologien, och till denna förhåller sig zootomien såsom en nyttig och lärorik öfning. På det sagda är det allra bästa beviset, att den zootomiska institutionen icke har funnits till mer än några få år och att någon ny examensstadga eller förändring af sådan icke tillkommit, sedan denna institution började. Å andra sidan åter är meteorologien på samma sätt för fysiken en hjälpvetenskap och en lika väl behöflig och nyttig för öfning, som zootomien är för zoologien. Meteorologien står således lika nära fysiken som zootomien står nära zoologien.

Utan att jag anser det tillständigt att här ingå i någon detaljerad utredning af förhållandet mellan den meteorologiska centralanstalten i Stockholm och den så kallade stationen i Upsala, vill jag vidare fästa uppmärksamheten på, att om hvad som nu begärts för den sistnämnda beviljas, sådant alls icke innebär eller kommer att innebära något den enas oberoende af den andra, utan tvärtom komma äfven i sådant fall båda att utgöra, om de få fortgå i sin verksamhet, såsom den ärade ledamoten af Stats-Utskottet önskade, "integrerande delar af ett och samma hela", nemligen af den meteorologiska verksamheten här i Sverige; ehuru, jag medgifver det, de icke äro integrerande delar af ett helt i afseende på lokalen, men det torde dock icke något betyda, i fråga om ett helt af vetenskaplig verksamhet, allraminst med vår tids kommunikationsmedel ej blott medelst jernväg, utan ock medelst telegraf.

Jag vill dernäst bedja att få fästa uppmärksamheten på innehållet och betydelsen af den reservation af två konsistoriiledamöter i Upsala, hvilken dels här blifvit uppläst, dels af flere talare åberopad såsom skäl för afslag af den för meteorologiska institutionen begärda summa. Denna reservation af rektor vid universitetet innebar hufvudsakligen, att akademiens rektor ansåg, att då en så stor omorganisation af lärarekrafter i Upsala och Lund nyss hade blifvit af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutad, som i fjol skedde och ännu knappast början hunnit ske med dess genomförande, man icke genast vid påföljande riksdag borde komma fram med begäran om nya anslag till lärarekrafter eller hvad som dermed stode i omedelbart sammanhang -- såsom orden i hans reservation lyda -- och deruti "instämde" äfven professor Rydin. Detta vill alltså med andra ord säga, att akademiens rektor och Professor Rydin voro af den åsigt -- icke att anslaget till den meteorologiska institutionen var obehöfligt -- utan att, sedan Kongl. Maj:t och Riksdagen år 1877 beslutat en stor omorganisation af akademiens lärarekrafter, så fordrade ett slags modesti, att man icke kom till Riksdagen derpå och begärde nya anslag; och jag ber att få i parentes nämna, att detta var en så utbredd åsigt bland universitetets lärare, att deruti och *ensamt* deruti ligger förklaringsgrunden till att konsistorium icke tillstyrkt anslag till de teologiska lärareplatser, som sedan blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna, och nu af Kammaren beviljade. Men denna modesti var förmodligen alldeles öfverflödig. Jag vill nemligen härvid erinra den ärade Kammaren om en enda omständighet. I början af sistlidet års riksdag, vid remissen till Stats-Utskottet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd

och behof yttrades mot Kongl. Maj:ts förslag till ombildning af adjunktsinstitutionen m. m. bland annat såsom ett fel hos detta förslag, att om det bifölles, ändock redan i den närmaste framtiden nya petita från universiteten ovilkorligen måste framkomma, ty sådan var den Kongl. propositionen. Då svarade den ärade chefen för ecklesiastikdepartementet på följande sätt: "Man" — det vill säga det då framlagda förslaget — "kunde ej tillfredsställa *alla* behof, af det enkla skäl, att tillgångarne voro inskränkta, och jag förmodar, att Riksdagen icke derföre afsagt sig tillfredsställelsen att framdeles komma den vetenskapliga undersökningen till hjälp och stöd, der ett behof af utveckling visar sig." Den ärade departementschefen har således redan på förhand gifvit Riksdagen en anvisning om att nya behof blefve att fylla, och att det borde blifva en tillfredsställelse för Riksdagen att fylla dem, hvilken underrättelse och hvilken utsigt alltså voro Riksdagen väl bekanta, när Riksdagen accepterade förslaget till omorganisation, och *med* det väl ock den nämnda utsigten. Näväl, nu har chefen för ecklesiastikdepartementet bjudit på denna utlofvade "tillfredsställelse", och jag hoppas att Kammaren är villig att taga den i åtnjutande.

En ärad talare har sagt, att det är svårt för Stats-Utskottet under innevarande års riksdag; ty det väger och väger behoven efter bästa förmåga, och när det framlagt sitt förslag, kommer man genast och säger, att det nog är mycket bra att vara sparsam, men det här anslaget behöfves, det hafven I afstyrkt, och det var dock det viktigaste af alltihop. Det kan väl också hända, att det är kinkigt för Utskottet att sålunda träffa det rätta i fråga om hvad som skall förordas och hvad som skall afstyrkas. Men hvad den föreliggande frågan beträffar, får jag för min del rent ut säga, att, om statens finanser på inga vilkor medgifva, att båda de af Kongl. Majt begärda anslagen till den meteorologiska och till den zoologisk-zootomiska institutionen, utgörande tillsammans omkring 10,000 kronor, beviljas, hade det efter mitt omdöme varit mycket bättre att bifalla anslaget till den meteorologiska institutionen och afslå det andra; ty för det första är nämnda institution nu 15 år gammal, medan den zootomiska blott är några få år, och för det andra har under denna tid det meteorologiska arbetet, såsom äfven här blifvit erinradt, bedrifvits med uppoffring i stor skala af personliga krafter och äfven af pekuniära bidrag. Institutionen har derunder i vida kretsar förvärfvat sig ett förtjent anseende; och det oaktadt de personer, som under dessa 15 år varit sysselsatta vid densamma, lemnat sitt arbete utan synnerligen stor, ja nästan all ersättning. Man brukar tala om rättigheten att existera såsom en hvarje lefvande väsende tillkommande naturlig rätt, och i vissa fall må uttrycket kunna ega en viss sanning. Men om så är, vill jag fråga, om icke denna sats bör kunna tillämpas här, och det i högre grad, då det är fråga om en institution, som existerat i 15 år med flit och framgång, än om den som existerat blott i ett par. Jag säger härmed ingalunda, att det zootomiska studiet är öfverflödigt, men vid en jemförelse de båda anslagen emellan i afseende på deras nödvändighet, måste man ovilkorligt komma till den slutsatsen, att den

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

meteorologiska institutionen måste i första rummet tillgodoses. Den statsrådsledamot, som yttrat sig i denna fråga, påpekade, huru viktig kontinuiteten vore för de meteorologiska observationerna, och jag ber att ytterligare få framhålla sanningen af dessa ord. Den meteorologiska vetenskapen står ännu blott på den ståndpunkt, att den samlar materialier ur erfarenheten för att en gång derur kunna draga slutliga konsekvenser. När så är, är naturligtvis afbrott i observationerna detsamma som att den föregående serien måste göras om igen från början; den kan visserligen i och för sig vara rätt intressant, men afbrottet har emellertid verkat att för det slutliga resultatet blir det föregående arbetet utan nytta. Måhända kan detta göras tydligare genom analogien med en annan vetenskap. Jag antager till exempel, att en astronom skall taga reda på en komets bana och han observerar under någon tid derpå; af någon anledning blir han afbruten och så går han tillbaka till sitt arbete. Hvad har han vunnit med den del af arbetet, som föregick afbrottet? Så godt som ingenting, nemligen hvad beträffar det vetenskapliga resultatet. Alldeles detsamma gäller för de meteorologiska observationerna. En ledamot af Stats-Utskottet har frågat: månne icke denna institution måste finna sig i att vara tillfällig, så länge Riksdagen anser det nödvändigt? Nej! det finner den sig icke i, lika litet som någon institution vid universitetet, hvilken af universitetet sjelft sättes i verksamhet såsom en vetenskaplig kontinuitet. Den kan strypas; men det bevisar icke, att den är tillfällig. — Jag har slutligen blott den anmärkningen att göra, att, om också utsigterna för framgång åt detta ärende, såsom här blifvit erinradt, icke äro så stora i Andra Kammaren, och om till och med i denna Kammare, såsom helt naturligt är, finnas flere eller färre, som icke vilja gå in derpå, förefaller det mig dock, som i dessa beräkningar icke låge något tillräckligt skäl för att icke bifalla det af Kongl. Maj:t begärda anslaget; det kan i alla fall hända, att det vid en gemensam votering slutligen kunde gå igenom. Jag får således för min del yrka bifall till Kongl Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr von Kræmer: Den ärade talare, som å Stats-Utskottets vägnar yrkade bifall till Utskottets förslag i denna punkt, hemtade sina skäl därför, efter hvad jag kunde tycka, hufvudsakligen från den gjorda invändningen, att det icke vore fullt utredt, huruvida den meteorologiska institution, som nu funnes i Upsala, och hvilken för närvarande tjänstgör såsom en observationsstation af första ordningen, verkligen sålunda borde vara skild från den meteorologiska centralanstalten i Stockholm. Jag tager mig friheten att i detta afseende hänvisa till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, der man finner, att chefen för den sistnämnda anstalten, Herr Professor Rubensson tydligt uttalar, att det är af högst ringa vikt, om observationsstationen ligger på samma plats som centralanstalten. Ja, det kunde till och med ur vissa synpunkter vara en fördel, emedan observationerna blefve mer mångsidiga, hvarjente den plats der den nu ligger vore särdeles lämplig för observationernas anställande. Den, som sett slätten kring Upsala, kan också

lätt göra sig en föreställning om huru fritt de meteorologiska inverkingarna der böra göra sig gällande.

Det mest betydande skäl, som här blifvit anfördt för afslag å Kongl. Maj:ts proposition, torde väl vara det, att Professorerne Rydin och Sahlin i en reservation, som här blifvit uppläst, uttalat sig emot att detta anslag skulle begäras. Den föregående talaren har redan vidrört denna omständighet, och jag vill blott för min del tillägga, att detta argument redan förlorat sin betydelse, om man betänker, att Kammarern i en föregående punkt lemnat sitt bifall till en anslagsfråga, hvilken inom det akademiska konsistoriet i Upsala endast hade sju röster för sig mot nio, jag menar anslaget till en ny professur inom den teologiska fakulteten. Då deremot frågan om anslag till den meteorologiska institutionen förevar i konsistoriet, så var tillstyrkandet nästan enhälligt, enär blott de nämnde två professorerne voro af skiljaktig mening. Då man således icke funnit ett afstyrkande med nio röster mot sju utgöra något hinder för bifall till en dylik anslagsfråga, så bör man väl nu icke söka ett skäl till afslag deruti att två konsistorieledamöter reserverat sig mot de öfriges tillstyrkande.

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Dessutom vill det synas mig, att, huru sakrika än de föregående yttrandena i denna fråga varit, man likväl under diskussionen lemnat ur sigte en sida af saken, som dock väl förtjenade att tagas i betraktande. Saken är nemligen den, att den meteorologiska vetenskapen och institutionerna derför i vårt land ännu äro jemförelsevis ringa och föga uppvuxna. Om man derför vid behandlingen af denna fråga endast går ut från synpunkten af den betydelse och omfattning, som saken synes ega i vårt land, så händer det, att den förefaller mindre vigtig än den i sjelfva verket är. Om jag också icke hör till dem, som fästa öfverdrifven vigt vid utlandets exempel, så tror jag dock, att man i den förevarande frågan icke bör underlåta att taga hänsyn till detta exempel, helst det är så ofantligt talande. Förhållandet är, att man i utlandet, der meteorologien varit temligen länge kultiverad, betraktar denna vetenskap såsom en af de viktigaste bland den nyare tidens vetenskaper; och man kan sluta sig dertill af ganska materiella bevis, nemligen af de anslag, som dertill blifvit gifna, liksom af mängden af de anstalter, som för densamma blifvit i nästan alla länder upprättade. I England finnes i London en *central office for meteorology*, och år 1866 gafs till densamma ett anslag af 10,000 L*st* sterling; men icke ens detta ansåg man tillräckligt, utan år 1877 ökades anslaget till 14,000 L*st* sterling, och detta oaktadt ett rikligt arfvode är lemnadt särskildt till dem, som på ett annat dertill afsedt observatorium summera och sammanfatta resultatet af de särskilda stationernas observationer. I Nordamerika finnes ett särskildt institut för meteorologien, nemligen *Signal service* i Washington, och det årliga anslaget utgjorde för en tid sedan 250,000 dollars, men har nyligen blifvit höjdt ända till 450,000; och dock ingår icke i denna summa en stor del af utgifterna för detta ändamål, emedan en betydande andel af observationerna utföras af officerare och framför allt sjöofficerare, som kommenderas till detta slags tjenstgöring och derunder åtnjuta full aflöning, som om de vore kommenderade till sjös. I Ostindien,

Anslag till den
meteorologiska
institutionen
vid universite-
tet i Upsala.
(Forts.)

der man genom cyklonernas härjningar lärt sig att allvarligt uppskatta meteorologiens vigt, har man icke blott lemnat rikliga anslag deråt, utan rent af upprättat ett särskildt departement af styrelsen, *Meteorological Department of the Government of India*, som utöfvar ledningen och kontrollen öfver de särskilda meteorologiska stationerna, som delade i tre klasser äro utbredda öfver hela Indien. Äfven i andra länder, såsom Österrike, Schweiz, Spanien, Mexiko m. fl., hafva omfattande åtgärder blifvit vidtagna för den meteorologiska vetenskapens uppmuntran och utveckling. Jag vill dock ej trötta med ett uppräknande af dessa länders anstalter. Hvad som blifvit anfördt torde nemligen vara tillräckligt för att styrka sanningen af den sats, jag uttalat, eller att meteorologien i utlandet anses såsom en af framtidsvetenskaperna och en af de vigtigaste. Då man nu i vårt land genom enskilda uppföringar och enskildt nit samt derigenom att man vid universitetet till detta ändamål användt medel, som förskaffats på bekostnad af en annan institution, nemligen den astronomiska, kunnat åstadkomma en början till dessa undersökningar, som i andra länder drifvas i så stor skala, så hemställer jag, om det kan vara rätt att nu löpa fara att förorsaka ett afbrott i denna verksamhet genom att vägra ett så obetydligt anslag som detta, hvilket icke lär kunna åstadkomma någon inverkan på budgeten. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Hamilton: Mot mig har anförts ett argument, som jag vill tillerkänna en något större vigt, än det vunnit hos två talare, som redan yttrat sig, nemligen det att Upsala universitets rektor och en professor, som för närvarande är riksdagsman, hafva i konsistorium reserverat sig mot beslutet i afseende på den meteorologiska anstalten. Man har anført, att de voro blott två mot ett stort antal, och att, då man icke plögade fästa afseende vid minoritetens mening i andra fall, borde man icke heller göra det i detta.

Jag tror dock icke, att man bör betrakta minoritetens yttrande på det sättet; ty har minoriteten, den må vara liten eller stor, anført goda skäl, bör den också förtjena afseende, synnerligen då den består af så upplyste män, som här är förhållandet. Men jag vill mot de ärade konsistoriiledamöternas reservation åberopa mig på det gamla ordspråket, att det är mycket lätt att skära breda remmar ur en annans hud. Universitetets rektor och professor kunna finna det mycket lämpligt, att reservfonden bidrager till den meteorologiska anstalten, då de icke ansvara för dessa medels användande, hvilket ansvar hvilat på mig personligen. Då det nu står i instruktionen, att reservfondens medel få användas blott för tillfälliga behof, så är det väl för mycket begärtdt, att jag på mitt ansvar skall år efter år låta utgå medel till inrättningar, som äro af permanent natur, och som dertill hafva den särskilda beskaffenheten, att man från universitetets synpunkt lättare skulle kunna undvara dem än åtskilliga andra delar af undervisningen, för hvilka universitetets medel tagas i anspråk. Om det skulle hända, att Riksdagen afslår detta anslag till den meteorologiska anstalten, så vill jag icke därför absolut säga, att

ingenting vidare dertill skall kunna utgå från reservfonden, men resultatet blifver alldeles bestämdt, att jag låter icke konsistorium utanordna ett öre till den meteorologiska anstalten, förrän alla sådana tillfälliga behof, som pröfvas vara nödiga, först blifvit fyllda, och jag kan således icke ansvara för att något bidrag under nästkommande år kan af reservfonden vara att förvänta. Hela inrättningens tillvaro skulle således sättas på spel, om Riksdagen nu afsiår det anslag, som Kongl. Maj:t begärt. Uppmärksamheten har här blifvit fästad på ett förhållande, som jag eljest icke behöft vidröra, efter som den punkten redan är af Kammaren bifallen, nemligen att på kanslersembetets tillstyrkan Kongl. Maj:t föreslagit och Kammaren bifallit anslag till en teologisk professur, oaktadt majoriteten i konsistorium var emot att detta anslag skulle begäras. Detta kan förefalla Kammaren något besynnerligt, och jag vill därför så godt först som sist, då det väl i alla fall någon gång under diskussionen torde blifva behöfligt, uttala den grund jag anser mig böra följa vid tillstyrkande af anslag till universiteten. Universitetens behof af ökade lärarekrafter är ganska stort; men det är också klart, att man icke kan begära, att alla skola fyllas på en gång, utan man måste se till, att de angelägnaste gå först och att behofven fyllas i den mån statens tillgångar växa. Då man nu har att välja mellan flere, så har jag ansett nödvändigt att först föreslå sådana lärareplatser, der undervisningen är nödvändig för något statens eller kyrkans behof. Hvad den teologiska fakulteten beträffar, har det allmänt varit erkändt, att lärarekrafterna der varit till den grad otillräckliga, att det måste menligt inverka på prestbildningen i allmänhet, och jag måste således för min del ställa det ifrågasatta behofvet af en ny professorsplats i denna fakultet främst. Dernäst i ordningen följer att komplettera de öfriga fakulteterna, och den filosofiska måste dervid komma i sista rummet, emedan det åtminstone för statens ändamål icke är alldeles lika viktigt, att erforderliga nya lärareplatser der tillsättas, som i de fakulteter, hvilkas undervisning är omedelbart afsedd för statens eller kyrkans behof. I afseende på den filosofiska fakulteten är, efter min tanke, det närmaste målet att se till, att de lärare, som redan finnas, kunna utöfva en fullständig och tillfredsställande verksamhet hvar inom sitt ämne, det vill säga att söka göra det möjligt för universiteten att i god ordning upprätthålla de institutioner, som stå under deras vård, och först i andra rummet bör det sedan komma i betraktande, om det kan vara skäl att föreslå några nya lärareplatser i sådana ämnen, som för närvarande icke utgöra föremål för undervisning. Det är af detta skäl som jag ansett mig böra tillstyrka beviljandet af medel till den ifrågasattade teologiska professuren, ehuru den varit afstyrkt i konsistorium.

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Herr Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet's fortsättning klockan 7 e. m.

Herr von Ehrenheim: Det torde icke vara förmätet att af den i denna punkt förda öfverläggningen draga den slutsats, att erkän-

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

mandet af den meteorologiska institutionens betydelse och känslan för dess vikt är här allmän och liflig. Men om nu så är förhållandet, kan det då verkligen vara rimligt att endast för att spara 6,000 kronor af statens utgifter vägra understöd för en sådan institution, då här blifvit ganska tydligt uttaladt, att detta lilla understöd är alldeles nödvändigt för att betrygga institutionens fortfarande verksamhet? Hvar tron I, mine Herrar, att vi nu skulle hafva stått, om våra föregångare, jag vill icke tala om våra förfäder, skulle, då det gällt kulturändamål, vikit för en så ringa svårighet, som det för oss måste erkännas vara att gifva 6,000 kronor för detta ändamål? Jag kan icke föreställa mig, att det arf, vi mottagit från förlutna tider i intresse och beredvillighet till uppoffringar för sådana ändamål, skulle i denna Kammare så illa vårdas, att vi betraktade denna fråga uteslutande såsom en vanlig sparsamhetsfråga. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Friherre von Essen: Det skulle vara mera än obehagligt att försvara Utskottets förslag i detta ämne, om icke Utskottet derutinnan öfverensstämt med flertalet inom denna Kammare, att nyttan af ifrågavarande institution blifvit erkänd. Utskottet har icke bestridt, att den meteorologiska institutionen vid Upsala universitet utöfvar ett ganska stort och gagnande inflytande på det meteorologiska studiet, och man har lifligt önskat att institutionen ej måtte upphöra med sin verksamhet. Huruvida den kommer att fortfara eller icke, synes mig, efter hvad universitetskanslern upplyst, bero derpå, om den kan anses vara af tillfällig eller permanent natur. Om akademien inrättar en institution, som befinner sig vara nyttig och nödig, och densamma fortgår några år, frågar jag, hvilken myndighet som skall förklara att institutionen öfvergått från tillfällig till permanent. Det är naturligtvis universitetskanslern, som har befogenhet härtill. Önska vederbörande, att institutionens verksamhet skall fortgå, så förefaller det mig som skulle det icke behöfva förflyta en viss period, efter hvilken man först kunde förklara att den permanenta egenskapen inträdt, utan synes mig detta kunna ske lika väl efter fyra år, som efter fem eller sex. Utskottet har, ehuru det icke genom tillgängliga räkenskaper kunnat göra sig derom förvissadt, ansett sig haft grundade skäl att antaga det reservfonden eller öfriga akademiens medel skulle, då, under förutsättning af bifall till hvad Utskottet föreslagit rörande den zoologiskt-zootomiska institutionen, akademiens bidrag härtill, hvilket icke kunnat anslås till mindre än 2,600 kronor, varder disponibelt, lemna tillgång till den meteorologiska institutionens upprätthållande. Nu säger den ärade talare, som nyss hade ordet: Utskottet skulle möjligen kunnat afstyrka det begärda anslaget till den zootomiska institutionen, men att göra det med den nu ifrågavarande, under det man tillstyrkt beviljande af det begärda anslaget åt den förra institutionen, ginge för långt. Med den Kongl. propositionen i hand — andra handlingar i ämnet hafva ej funnits för Utskottet tillgängliga har Utskottet, i trots af att en professor här uttalat en motsatt mening, ansett sig böra i främsta rummet tillgodose den zoo-

tomiska institutionen, enär densamma är af den största vikt för det medicinska studiet, för hvilket den utgör en förberedande skola. Skälen finnes närmare angifna i statsrådsprokollat (Bil. N:o 7 sid. 17), till hvilket jag, emedan stycket är väl långt att uppläsa, hänvisar. Jag tillåter mig icke på ringaste sätt söka vederlägga den ärade talare som på ett så utmärkt sätt sökte franhålla betydelsen af den ifrågasvarande meteorologiska institutionen, och vill icke heller söka gen-drifva påståendet att Upsala är den lämpligaste platsen för denna institution; derom har dock tvistats, och då tvifvel härom uttalats äfven af personer, som ega grundlig insigt i detta ämne, torde äfven deri ligga ett skäl att ej nu spika fast institutionen. På grund af hvad jag nu anfört, får jag vördsamt anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Grefve Beck-Friis: Ett yttrande af en talare på vestgötabänken har gifvit mig anledning att åter begära ordet. Det framgick af nämnda yttrande, att han ansåg det hufvudsakliga skälet hvarför jag motsatt mig detta anslag vara, att jag hyste tvifvel om lämpligheten af att den meteorologiska institutionen förlades i Upsala och att den, enligt min åsigt, hellre borde förläggas till Stockholm. Detta är långt ifrån min mening. Upsala är, enligt mitt förmenande, af flera skäl lämpligt för denna institution så väl på grund af geografiska och klimatiska förhållanden, som ock genom de krafter, universitetet kan ställa till institutionens tjänst. Hvad som bestämt mitt handlingssätt har varit att jag icke haft riktigt klart för mig, huruvida denna institution skulle vara alldeles fristående, utan sammanhang med centralanstalten, eller stå i förbindelse med denna senare. I ett land med en så vidsträckt yta, som vårt, har det föresväfvat mig som skulle mera än en station af första ordningen vara af behofvet påkallad, och att således af dylika stationer borde förekomma t. ex. en för södra Sverige, en för vestra och en för det mellersta. För närvarande finnas, såsom jag vill erinra mig, under centralanstalten 52 eller 54 lokala stationer af andra ordningen, och af dessa torde lämpligen några kunna utvidgas till stationer af första ordningen. Nu har jag icke klart för mig om meningen är att vid sidan af centralanstalten inrätta en alldeles fristående institution i Upsala, men, tills den frågan blifver behörigen utredd, hoppas och tror jag, att universitetets medel genom den hjälp det erhåller, om Utskottets hemställan under nästföljande punkt bifalles, skola kunna upprätthålla institutionen i Upsala i dess närvarande skick.

Grefve Hamilton: Jag ber Kammaren om förlåtelse, att jag för tredje gången tager till orda i denna fråga, men af en utskottsledamot på vestgötabänken anfördes ett skäl, som är af den beskaffenhet, att, om det vore riktigt, det skulle vara nästan envist af mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, då endast universitetskanslern dock ytterst skulle ega bestämma, om en inrättning skulle anses vara af permanent eller tillfällig art, och om medel till dess underhåll skulle utgå af universitetets tillgångar eller icke. För-

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

hållandet är icke så, ty sedan Riksdagen beviljat anslag till meteorologiska centralanstalten i Stockholm, är Upsala meteorologiska institution så litet utan sammanhang med centralanstalten i Stockholm, att om dess föreståndare, finge uttala sig i frågan, skulle han otvifvelaktigt säga, att om meteorologiska anstalten i Upsala faller, afbryter det helt och hållet arbetet vid centralanstalten i Stockholm. Den meteorologiska institutionen i Upsala har derigenom fullständigt upphört att vara en tillfällig anstalt, emedan den af staten inrättade centralanstalten i Stockholm är i sin verksamhet till väsentlig del beroende deraf, att institutionen i Upsala kan fortfara med sin verksamhet. Det är därför som jag nu mera omöjligen kan betrakta meteorologiska institutionen i Upsala såsom tillfällig.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att det förevarande momentet måtte bifallas; 2:o af *Herr Ekman, Carl*, att Kammaren, med afslag å momentet, skulle anvisa ett årligt anslag å 1,500 kronor till bestridande af tryckningskostnader för den ifrågavarande institutionen; samt 3:o att Kammaren, med afslag å momentet, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Härefter framställde Herr Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, sedermera proposition på afslag derå och antagande af *Herr Ekmans* förslag, hvilken proposition med nej besvarades, och slutligen proposition på afslag å momentet och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Grefve *Beck-Friis* begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Talmannens hemställan, såsom kontraposition vid voteringen antagit bifall till momentet, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 6:te punkten i utlåtandet N:o 11, skall bifalla Kongl. Maj:ts framställning om anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren Stats-Utskottets hemställan.»

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76.

Nej — 29.

Anslag till den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

Mom. b.

Bifölls.

7:de punkten.

Grefve Hamilton: Då Kammaren afslagit det begärda anslaget till biblioteket i Upsala, måste naturligtvis samma skäl göra sig gällande i fråga om det äskade anslaget åt biblioteket i Lund, och det vore således en inkonsequens af Kammaren att bevilja detta senare anslag. Jag har endast velat säga, att det är för att icke sätta en sådan inkonsequens i fråga, som jag nu icke yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition, ehuru jag under andra förhållanden skulle ansett mig skyldig framställa ett sådant yrkande.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

8:de—14:de punkterna.

Biföllos.

15:de punkten.

Föreslagen utvidgning af läroverket i Filipstad.

Herr af Geijerstam: Till det anslag, stort 4,750 kronor, som Kongl. Maj:t begärt för utvidgande af läroverket i Filipstad från treklassigt till femklassigt på reala linien, får jag, i olikhet med Utskottets flertal, nu vördsamt anhålla om Kammarens bifall. Den föreslagna anordningen är af befolkningen i orten omfattad med stort intresse, hvilket visar sig deraf, att ett läroverkshus blifvit uppbyggt, tillräckligt stort för att rymma de önskade fem klasserna, hvarjemte ett kapital af 20,000 kronor är afsatt för att kunna i all framtid bestrida bidraget till aflönande af lärare med 1,000 kronor om året. Afståndet mellan Filipstad och Karlstad samt Kristinehamn är visserligen med nu varande järnvägsförbindelser ej stort, men då den föreslagna anordningen gör det för de omkring Filipstad boende möjligt att hafva barnen *i sin närhet* och att derigenom både bättre och billigare tillgodose deras undervisning, hvilket icke låter sig göra, om de skola bortskickas till en främmande stad, så torde vederbörande föräldrars och målsmäns önskan i detta afseende ej vara obillig. Då jag dessutom gerna ser, att de femklassiga läroverken ökas, emedan der undervisningen på den reala linien kan sjelfständigt meddelas, och jag för min del ej anser, att det bör göras till en nödvändighet att ett så stort antal lärjungar hopas vid de fullständiga elementar-

Förelagen utvidgning af läroverket i Filipstad.
(Forts.)

läroverken, utan fast hellre ifrån för den anordning af undervisningsväsendet, att ett afslutadt helt kan vinnas i de mindre skolorna, så att de derifrån utgående ynglingarne, om de ega anlag, må kunna fortsätta antingen vid de större läroverken, eller vid de tekniska skolorna, får jag vördsamt anhålla om proposition på bifall till Kongl. Maj:ts framställning i förevarande punkt.

Grefve Beck-Friis: Jag anhåller, att Herrarne behagade kasta en blick på den tabell, som åtföljer detta betänkande; jag tror den skall tillräckligt öfvertyga om möjligheten att här göra en besparing. Af tabellen framgår, att i fjerde klassen vid Filipstads elementarläroverk finnas för närvarande endast tio lärjungar. Ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle således innebära, att dessa tio vid läroverket kvarblifvande lärjungar skulle kosta staten årligen 500 kronor hvar och en. Den begärda anslagstillökningen utgör 4,750 kronor och skulle med ålderstillägg komma att stiga till mellan 5,000 och 6,000 kronor. Det synes vara för mycket begärddt att staten skulle ikläda sig en sådan kostnad, medan lärjungeantalet ännu är så ringa och sannolikt icke varder större för den närmaste framtiden, hvartill kan slutas deraf att, såsom tabellen utvisar, elevernas antal för närvarande utgör i andra klassen 13 och i tredje klassen 14. På dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wijkander: Det är icke min mening att påstå, att frågan om utvidgningen af läroverket i Filipstad icke kan uppskjutas, men jag har velat bemöta en af Stats-Utskottets motivering framgående uppfattning, som jag anser icke öfverensstämma med verkliga förhållandet. När man läser motiveringen, skulle man nemligen tro, att skälet hvarför man önskat ifrågavarande utvidgning skulle bero på att läroverket i Karlstad vore för trångt till utrymmet för att kunna mottaga pojkar från Filipstad, eller att svårighet vore förenad med dessa ynglingars resor från Filipstad till Karlstad, eller att såsom den siste talaren yttrade, det icke finnes tillräckligt antal elever i Filipstad. Skälet hvarför lärjungeantalet der för närvarande är så ringa kan ju möjligen vara, såsom den förste talaren riktigt framställt, att skolynglingen icke får avsluta sin kurs der, utan måste begifva sig till ett annat elementarläroverk, innan han kan vinna inträde vid någon teknisk skola. Saken är väl helt enkelt den, att Filipstads skola ligger i en stor industriel ort, der, såsom tabellen utvisar, nästan alla skolynglingarne, $\frac{9}{10}$, tillhöra den reala linien. Då vilja naturligtvis föräldrar och målsmän, att der, i likhet med hvad som skett i Oskarshamn, måtte inrättas ett fullständigt realläroverk, så att skolynglingarne måtte slippa resa till ett läroverk, der det reala studiet icke är hufvudsaken, utan kunna direkte från sin skola i hemorten begifva sig till någon teknisk undervisningsanstalt. Detta är saken i dess enkelhet, hvilket jag icke tror att man kan se af Utskottets betänkande. Som jag för min del sålunda förmenar, att den förste ärade talaren hade rätt i sin uppfattning, att man borde

kunna, utan att behöfva genomgå annat elementarläroverk än hemortens, begifva sig direkt till de tekniska skolorna, får jag lika med honom värdsamt hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Förelaggen utvidgning af läroverket i Filipstad.
(Forts.)

Herr Widén: Vid många tillfällen har af Riksdagen och särskildt af denna Kammare uttalats den grundsats, att man borde se till, att de redan befintliga läroverken icke i otid och onöda ökades. Skulle denna proposition bifallas, synes det mig likväl, som skulle man bryta med denna grundsats. Här kan man icke klaga öfver att lärjungeantalet är för stort — det är tvärtom mycket ringa — ännu mindre att det icke är lätt nog att komma från Filipstad till andra närbelägna läroverk. Med de jernvägskommunikationer Filipstad har lärer det vara den största lätthet att skicka lärjungarne till hvilket läroverk som helst. Det har anmärkts, att icke nog hänsyn skulle blifvit tagen till det trångmål i det större läroverket i Karlstad, som framhållits i den Kongl. propositionen. Men huru skall man kunna fästa något afseende derpå, när man af den i betänkandet intagna tabellen finner, att det för Karlstads läroverk kommer att göra ringa eller intet, huru vida man har fyra eller fem klasser i Filipstad. Då jag sålunda icke kunnat öfvertyga mig derom, att med beviljandet af i fråga varande anslag något synnerligt skulle vinnas eller att något synnerligt behof deraf förefinnes, så kan jag icke heller annat än an hålla om bifall till Utskottets hemställan om afslag derå.

Herr Hammarhjelm: Jag å min sida ber att få instämman med den ärade talaren på Vestgötabänken. Det skäl, som jag tror möjligen skulle kunna tala för, att den ifrågavarande skolan gjordes till femklassigt i stället för treklassigt läroverk, är att vid förra riksdagen beviljades för Oskarshamns läroverk en sådan förökning i klasser. Om jag jemför antalet af lärjungar vid båda läroverken, så ställer sig saken sålunda:

1875, vårterminen, i Oskarshamn 37, i Filipstad 35; höstterminen i Oskarshamn 31, i Filipstad 38; 1876, vårterminen 36 i Oskarshamn, 40 i Filipstad och höstterminen 44 i Oskarshamn och 42 i Filipstad, samt vårterminen 1877, 48 i Oskarshamn och 45 i Filipstad; summa 196 i Oskarshamn och 200 i Filipstad. Jag tror således, i motsats mot den siste talaren, att man endast fullföljer en redan erkänd och tillämplig princip, om man bifaller Kongl. Maj:ts proposition, hvarå jag för min del får framställa yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Talmanen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels ock afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes propositioner på dessa yrkanden, och besvarades, den första med många ja jemte några nej och den senare med många nej jemte några ja; hvarefter proposition på bifall till punkten förnyades, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Lön för en kollega vid elementarläroverket i Haparanda.

16:de punkten.

Herr Ribbing, Sigurd: Det ärade Utskottet har anfört två skäl för sitt afstyrkande af den motion, jag tagit mig friheten väcka. Det ena är ett sakskäl och det andra ett auktoritetsskäl, eller ett hänvisande till Kongl. Maj:t. Hvad nu beträffar sakskålet, så består det deri, att då, äfven med bifall till min motion, Haparanda elementarläroverk icke skulle blifva ett fullständigt fem-klassigt läroverk, så torde, säger Utskottet, fördelen för läroverket af en kollega till blifva ganska oväsentlig. Detta gifver mig anledning att erinra derom, hvori skillnaden egentligen består mellan ett fem-klassigt elementarläroverk och Haparanda läroverk, sådant detta med bifall till motionen skulle blifva. Denna skillnad består i två saker. Först deri, att rektor vid ett femklassigt läroverk har 3,500 kronor i lön med utsigt att efter 10 år få 500 kronors tillökning; då deremot rektor i Haparanda har i lön 3,000 kronor, således 500 kronor mindre, med utsigt att efter femton år få denna lön ökad med 500 kronor. Den andra skillnaden är den, att, vid femklassiga läroverk, med undantag af dem i Stockholm, finnas fem kolleger, således fem lärare utom rektor, och vid Haparanda elementarläroverk nu tre kolleger, hvilket antal, om det blefve en till, såsom jag begärt, skulle ökas till fyra, eller en mindre än vid de femklassiga elementarläroverken. Tager jag åter i betraktande dessa lärares löner i första löneklassen, så blifva fem kollegalöner 7,500 kronor och totalsumman för samtliga lärarne vid ett femklassigt elementarläroverk 11,000 kronor, då det deremot vid Haparanda elementarläroverk skulle för fyra kolleger blifva 6,000 kronor och med rektors lön 3,000 kronor, 9,000 kronor; således skulle anslaget till Haparanda elementarläroverk, om bifall erhöles till min motion rörande lärarnes antal derstädes, blifva 2,000 kronor billigare än till ett vanligt femklassigt elementarläroverk. Nu har jag i min motion intagit in extenso vederbörandes yttrande i denna sak, nemligen dels municipalmyndighetens i Haparanda anhållan om en fjerde kollega vid elementarläroverket derstädes, dels ock Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i ampla ordalag gjorda tillstyrkan till denna anhållan, och slutligen äfven domkapitlets i Hernösand förord. Municipalrådet och rektor vid läroverket, hvars yttrande blifvit af municipalrådet infordradt, säga, att om de finge en lärare till, så kunde de skäligen bereda lärjungar att från Haparanda läroverk afgå och komma in i sjetta klassen af ett fullständigt elementarläroverk. Haparanda läroverk således fungera såsom femklassigt. Om de nu kunna och vilja åstadkomma detta för 2,000 kronor bättre pris än vid öfriga femklassiga läroverk, hvarföre icke mottaga ett sådant erbjudande? Och detta är från deras sida ej allenast skenfagra ord eller vackra förhoppningar: det är en förklaring, till sin riktighet bevisad genom fakta. Jag ber att i detta hänseende få nämna, att, efter officiel uppgift, har, sådant läroverket nu är med blott tre kolleger och en rektor, icke något år från vårterminen 1873 funnits, då icke lärjungar från detta läroverk blifvit dimitterade med afgangsbetyg till sjetta klassen och att de alla der blifvit intagna. somliga i Luleå. andra i

Umeå och andra i Hernösand. I allmänhet har det per år varit två lärjungar som sålunda dimitterats; 1874 voro de tre; 1876 intogs derjemte en i sjetten klassen i Hernösand, som blott fått afgångsbetyg från Haparanda till femte. Läroverket har således redan nu, ehuru med så ringa lärarekrafter, visat, att de kunnat förbereda till inträde i sjetten klassen, d. v. s. det har fungerat såsom fem-klassigt läroverk. Men rektor säger, att detta blir svårt och endast i mycket ofullständig mån kan ske med afseende på ämnesfördelningen mellan lärarne, om icke en ny lön erhålles. Det synes mig alltså som om det sålunda vore faktiskt bevisadt, att fördelen af en ny kollegalön icke blefve tillfällig endast — såsom Utskottet, med ett försigtigt "torde" uttrycker sig — "högst oväsentlig" d. v. s. blott tillfällig, utan fastmer ordinarie och konstant. Men skulle nu icke desto mindre det ärade Stats-Utskottet eller Kammaren anse, att om läroverket icke blir fullständigt fem-klassigt, så blir det icke riktigt bra, näväl, bevilja då ännu en kollegalön till och gif rektor högre lön, så har man ju ett fem-klassigt läroverk.

Men nu till det andra skälet eller auktoritets-skälet. Kongl. Maj:t, anmärker Utskottet, har icke gjort proposition till Riksdagen i detta ärende. En petition från Haparanda, understödd af domkapitlet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande, har afgått till Kongl. Maj:t, och ändå har högstedensamme icke funnit anledning till propositions afgifvande. Detta faktum erkänner jag, ehuru jag ej vet, *hvarför* Kongl. Maj:t icke gjort det. Men faktiskt är, att en dylik, af alla vederbörande myndigheter på det lifligaste förordad anhållan blifvit gjord. Skulle då, ifall detta ensamt anses vara ett tillräckligt skäl att afslå den framställda begäran, Kongl. Maj:t tilläfvantys vara aldeles infallibel? I sådant fall vore också auktoritets-skälet infallibelt. Men för det första och i allmänhet kan mot ett sådant antagande anföras att då behöfdes icke heller Stats-Utskottets utlåtanden öfver Kongl. Maj:ts propositioner, — för annat än att konstatera att Kongl. Maj:t gjort dem. Jag vill vidare mot samma antagande hemta argument ur sjelfva *detta* Stats-Utskottsbetänkande. Kongl. Maj:t har i en föregående punkt föreslagit tillökning af Filipstads elementarläroverk. Der har dock auktoriteten icke fått gälla, och propositionen, ehuru kunglig, är af Utskottet afstyrkt. Jag klandrar det icke, men jag påstår, att gäller den kungliga auktoriteten icke i alla fall, så kan den icke tillerkännas afgörande i detta särskilda, derest nemligen afgörande skäl finnes för *bifall* till motionen. Fins då något sådant afgörande skäl för bifall till denna motion? Jag för min del anser att det finnes sådana. Jag vill blott i förbigående nämna, att ända sedan år 1864 och under de fem sista åren oafbrutet, ehuru långsamt, lärjungarnes antal i Haparanda varit i stigande; samt vidare, att medeltalet af dessa lärjungar är större än medeltalet i vanliga dylika treklassiga elementarläroverk. Jag vill ytterligare bedja att få stödja min uppgift med en auktoritet, som jag hoppas att Kammaren erkänner. Denna auktoritet är Riksdagen, med Första Kammaren inbegripen. I skrifvelse till Kongl. Maj:t vid 1873 års riksdag beträffande Åttonde

Lön för en kollega vid elementarläroverket i Haparanda.
(Forts.)

Lön för en kollega vid elementarläroverket i Haparanda.
(Forts.)

hufvudtiteln säger Riksdagen, med anledning deraf, att Chefen för ecklesiastikdepartementet föreslagit indragning af en af de befintliga lönerna vid Haparanda elementarläroverk, att redan i längre tid har ett starkt behof gjort sig gällande att få detta läroverks lärarekrafter ökade, "ty bristen på lärare, kunniga i finska språket, har utgjort ett ej ringa hinder för folkskoleväsendets behöriga ordnande i Norrbottens finska församlingar, dels har också den finsk-talande befolkningen rönt behjertansvärda olägenheter i afseende på rättskipningen och civilförvaltningen, enär dessa varit öfverlemnade åt personer, som icke varit förtrogna med denna befolknings språk."

Det fins nemligen inom Norrbottens län en hel hop folk, ej mindre än 17,000, som äro af finsk nationalitet och som icke förstå svenska. Derföre är nödvändigt, att såväl folkskolelärare som prester med flere embetsmän finnas, som icke blott kunna svenska utan äfven finska och naturligtvis blir tillgången på sådana större i samma mån, som Haparanda läroverk kan lägga en mera fullständig grund för den bildning, som fordras af blifvande lärare, prester och civila embetsmän och ett längre stycke framåt på den väg, som leder till en sådan bildning föra ynglingar från dessa trakter. Det är nemligen otvifvelaktigt att hvarje högre klass inom Haparanda läroverk skall åt embetsmannabildningen förvärfva lärjungar från de finsk-talande trakterna deromkring, emedan i samma mån nödvändigheten för dessa lärjungar senare inträder, att om de vilja fortsätta sina studier begifva sig till långt aflägsnare läroverk, hvartill de oftast ej hafva råd. Derföre säger Riksdagen i samma skrifvelse, att den icke anser välbetänkt att minska antalet af lärare i Haparanda. Nu åter hafva Kongl. Maj:ts befallningshafvande och domkapitlet på samma skäl förklarar en tillökning i lärarekrafter nödvändig. Detta mötes nu med afstyrkande. När våra store konungar deremot inrättade läroverk och gymnasier äfven i Norrland, anslogo de högre löner åt lärarne vid dessa nordliga läroverk, för att dertill få dugliga personer, ty de ansågo med rätta att dessa platser icke voro så angenäma. Det förefaller mig nu icke vara skäl att så till vida iakttaga en motsatt praxis, att man icke skulle vilja se till godo dessa likväl i många afseenden vanlottade provinser äfven i behovet af skolor och lärare.

Tänk om det funnes ett läroverk i mellersta eller sydliga Sverige som vore det närmaste för en befolkning bosatt på ända till 40 mils afstånd derifrån, eller ett läroverk, hvars fortsättning i en högre skola vore ända till 15 mil aflägsen, huru skulle man då icke skynda att gifva bidrag till ett sådant läroverks utvidgning! Men Haparanda ligger långt bort och dess röst kan derföre förmodligen icke så hörbart göra sig gällande. Det förefaller mig dock, att det vore Riksdagen värdigt att, med tanken härpå, gå denna berättigade önskan till mötes. Jag för min del yrkar afslag å Utskottets afstyrkande och bifall till min motion om beviljande af denna ringa summa af 1,500 kronor.

Friherre von Essen: Man kan icke neka, att de skäl, som af den siste talaren blifvit anförda, äro mycket talande för bifall till hans

motion. Att afståndet är stort från andra läroverk och de andra skäl, som här blifvit anförda till förman för motionärens förslag, behöfva icke upprepas. Det oaktadt har Utskottet icke kunnat tillstyrka den. Man känner icke, hvilka skäl föranlett Kongl. Maj:t att icke fästa afseende vid den framställning, som i detta afseende är gjord. Emellertid har, sedan för åtskilliga riksdagar sedan en motion angående elementarläroverks organisation, blef af Riksdagen bifallen, icke något sådant läroverk under senare tider blifvit, på grund af enskild motion, organiseradt; och jag tror att Riksdagen på ganska goda skäl iakttagit denna princip. Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t skulle hafva svårt att ordna läroverksfrågan, om Riksdagen på grund af enskilda motioner, ingriper deri genom att förändra läroverks organisation, öka klasser o. s. v., utan att något system sålunda kan göra sig gällande. Förr var det ett sätt för mången representant att göra sig värdig sin ort och angenäm för sina kommittenter att framhålla läroverksfrågor. Det har nu upphört; och jag tror, att skolväsendet i sin helhet icke litet vunnit derpå. Det är icke min mening att säga, att motionären gjort sig skyldig till något sådant, men jag tror, att auktoritetsskåpet, som den ärade motionären velat så förringa, i denna fråga betyder mest; och den omständigheten, att Kongl. Maj:ts förslag icke i hvarje fall godkännes, såsom här blifvit anfördt i fråga om Filipstads läroverk, kan väl icke gifva anledning till det antagandet att ej Kongl. Maj:ts förslag dock måste vara för Riksdagen af större betydelse än en enskild motionärs.

Utskottet har såsom biskäl för sitt afstyrkande af motionen framhållit, att skolans organisation, äfven med bifall till motionen, icke blefve öfverensstämmande med öfriga femklassiga skolors, som hafva rektor och fem kolleger. Det har emellertid sagts, att rektor och fyra kolleger skulle sätta denna skola i tillfälle att fungera såsom femklassigt läroverk. Behöfves för ett dylikt läroverk icke fem kolleger och en rektor, må då öfverflödiga lärarekrafter tagas bort på andra ställen. Kan det ske på ett ställe, så bör samma system äfven kunna tillämpas på andra, synnerligen på mindre befolkade orter. Men det har äfven funnits ett annat skäl, som förmått Utskottet att afstyrka motionen. Utskottet har nemligen icke tilltrött sig att närmare ingå i bedömande af behöfligheten af den föreslagna nya kollegan, utan endast fäst sig vid siffror. Jag tror således, att Utskottet haft ganska goda skäl för sitt afstyrkande, och anhåller om bifall dertill, öfvertygad som jag är, att Kongl. Maj:t förr eller senare skall lyssna till framställningar i detta ämne, derest desamma befinnas berättigade,

Herr Roos: Jag instämmer med den förste talaren och har, efter hvad han yttrat, icke mycket att tillägga. Jag anhåller dock att få fästa uppmärksamheten på de stora svårigheter, som måste uppstå, då undervisningen skall meddelas på ett språk, som är ett annat än lärjungarnes. Endast derigenom att tillfälle beredes att inhemta undervisning på en ort, der lärjungarnes modersmål äfven är bekant och talas, kunna dessa olägenheter i någon mån minskas. En sådan ort är Haparanda, ty flertalet af befolkningen på en sträcka af något öf-

Lön för en kollega vid elementarläroverket i Haparanda.
(Forts.)

Lön för en kollega vid elementarläroverket i Haparanda.
(Forts.)

ver 40 mil eller från trakten 3 mil söder om Haparanda ända till Norrbottens yttersta gräns, är finsk-talande. Vissheten derom, att i Haparanda kan beredas tillgång till fullständig lägre elementarundervisnings genomgående, skulle utan tvifvel åstadkomma att ett större antal föräldrar och målsmän bland den finsk-talande befolkningen skulle finna sig manade att dit insända sina barn. Det vore icke blott de allmänna fördelarne af bildningens spridande som derigenom skulle vinnas, utan äfven ett stort praktiskt behof blefve derigenom tillgodosedt, nemligen behofvet att ega tillgång på lärare, prester, läkare, domare och andra, hvilka kunna meddela sig med befolkningen på det enda språk, som densamma förstår. Detta är så viktigt för att undervisningen må kunna bland denna befolkning, vederbörligen handhafvas, att någon tvekan icke synes möta att bevilja det jemförelsevis obetydliga anslag, som lokalityndigheterna ansett för ändamålet tillräckligt. Det är derföre jag anhåller om bifall till motionärens förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Herr Ribbings ifrågavarande motion, gjordes propositioner på dessa yrkanden och besvarades, den första med många ja jemte några nej och den senare med många nej jemte några ja; hvaruppå och efter det propositionen på bifall till punkten förnyats samt med många ja och några nej besvarats, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

17:de och 18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Anslag till praktisk utbildning af blifvande elementarlärare.

Herr Wennerberg: För några år sedan ansåg man nödigt att för den praktiska utbildningen af elementarlärare anställa *profår*. Detta befans mindre tillfredsställande. Det nuvarande sättet att gå till väga är att under ett s. k. *utveckladt profår* lemna lärarne den utbildning, som kan vara nödig för utöfvandet af deras kall. Att detta sätt dock icke kan vara tillfyllestgörande, det vågar jag påstå. Emellertid har det visat sig ganska gagneligt och det är icke min mening att motsätta mig beviljandet af den summa, som Kongl. Maj:t i sin proposition äskat och hvilken Utskottet tillstyrkt. Det är endast en reflektion jag vill göra med anledning af anslaget omflyttning från extra på ordinarie stat. När man öfverflyttar ett anslag på ordinarie stat, så sker detta derför, att man funnit, att det ifrågavarande anslaget utgår för ett ändamål, som är permanent, och att detta ändamål med de anslagna medlen tillräckligt vinnas.

För min del kan jag dock icke dela den uppfattning, som gjort sig gällande inför Kongl. Maj:t och inom Utskottet; och derför har jag med en viss ledsnad läst, att just för att den i fråga varande institu-

tionen måtte »vinna den fasthet och stadga, som vore för ändamålet gagnelig», har den förevarande framställningen blifvit gjord.

Först och främst kan jag icke finna, att inrättningen är af den beskaffenhet, att, derigenom att anslaget blir ordinarie, en sådan fasthet kan vinnas, emedan de lärarekrafter, som erfordras för de ungas undervisning, årligen med vissa arfvoden lätt förskaffas af ecklesiastikministern. Men om för vinnande af en sådan fasthet det vore nödvändigt att erhålla detta ordinarie anslag, kan jag så mycket mindre önska detsamma. Jag ber härvid få påminna om, att endast för få år sedan yttrade Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t följande ganska bestämda och enligt min åsigt fullt rigtiga ord: »Riksdagen, fullkomligt öfvertygad om otillräckligheten af hvarje annan åtgärd än den, som står att åstadkomma genom en för det afsedda ändamålet enkom inrättad anstalt, äfvensom derom att på lärarebildningen och på den inverkan hon förmår utöfva på den offentliga undervisningen kommer att bero, långt mera än på enskilda föreskrifter och lagstadganden, ej allenast huruvida öfveranstängningen i vårt lands skolor verkligen och fortfarande skall blifva afhulpen, utan ock huruvida vårt undervisningsväsende skall i sin helhet lyckas erhålla en högre lyftning och kunna taga ett länge efterlängtadt steg framåt» — anhöll om inrättandet af en sådan anstalt eller såsom det då hette en *pedagogisk anstalt för blifvande elementarlärare*.

Det dröjde icke längre än till följande riksdag, förrän förslag till en sådan anstalt framlades. Riksdagen gaf då icke sitt bifall till förslaget, icke på grund af det skäl, som vid tillfället anfördes och befans ohållbart, men — allt nog det bifölls icke. — Att på den tiden Riksdagen sålunda kunde lägga å sido denna sin åsigt, som Kongl. Maj:t äfven gått till mötes, det finner jag förklarligt. Men att man, genom att nu fästa sig vid de grunder, som här äro framställda och andra än de förut gillade och så förvandla ett extra anslag till ett ordinarie, hvarigenom Riksdagen skulle tvingas att frångå sin en gång så tydligt uttalade mening, detta vill jag för min del protestera emot.

Ett yrkande att Riksdagen eller ens denna Kammare måtte besluta att bibehålla anslaget på extra stat, vill jag dock icke framställa. Jag har endast velat framhålla för Kammaren det egendomliga förfarandet att med samma godtycklighet, som det för en tid sedan gick an att göra ordinarie anslag till extra, med samma subjektiva sätt att gå till väga, gör man nu ett extra anslag till ordinarie.

Detta må gälla såsom en förberedelse för hvad jag vid en följande punkt kommer att yttra.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

20:de punkten.

Herr Ribbing, Sigurd: Det är ingalunda för att yttra mig emot Utskottets tillstyrkande, som jag begärt ordet. Tvärtom, jag får för min del uttrycka min tacksamhet för att Utskottet tillstyrkt så som skett; ty denna rätt för docenterna att få räkna tjänsteår för upp-

*Anslag till
praktisk ut-
bildning af
blifvande ele-
mentarlärare.*
(Forts.)

*Lönetsbe-
räkning vid
elementarläro-
verken för
docenter.*

Lönets-
beräkning vid
elementarläro-
verken för
docenter.
(Forts.)

flyttning i högre lönegrad, om de gå in vid ett elementarläroverk, är i sjelfva verket ett vilkor för att universitetet skall kunna räkna på att hafva docenter. Sådane äro alltid nödvändige för undervisningen vid universitetet, så länge de ordinarie platserna icke äro 3 eller 4-dubbelt så många som nu. Men de äro ännu mera nödvändiga nu, sedan genom den senast vidtagna anordningen de ordinarie lärareplatsernas antal blifvit betydligt förminskadt. Men ehuru jag derför med stor glädje sett det förevarande förslaget, kan jag dock ej underlåta att beklaga de begränsningar, med hvilka Kongl. Maj:t beledsagat sin proposition i ämnet och hvilka Utskottet naturligen icke kunnat ändra.

Det synes mig vara en sparsamhet så stor, att den i dagliga lifvet benämnas med ett annat namn, att desse unge män, hvilka till största delen arbetat sig fram i stor fattigdom och under skuldsättning, icke skola få räkna sig till godo i lönetur en dag af den tid, de redan hafva tienstgjort vid universitetet, ifall de ingå vid ett elementarläroverk; ja de få icke ens räkna sin blifvande tienstgöring under detta år, utan först från nästa år. I 12 punkten af det förevarande betänkandet är rätt till löneförhöjning för elementarlärare tillstyrkt och nu beslutad för så lång tid tillbaka som 1860-talet. I 22 punkten har Kongl. Maj:t äfven föreslagit rätt till lönegrad, utan inskränkning af tidsberäkningen för högre grads erhållande till framtiden. Men här skulle det icke få räknas förr än från 1879. Detta är enligt min tanke obilligt mot de unge vetenskapsmännen.

Den andra begränsningen innebäres deri, att löneturen icke skulle få beräknas för hvilka docenter som helst inom teologiska och filosofiska fakulteten hvilka, enligt akademiska konsistoriets förslag, hafva intyg öfver att hafva deltagit i undervisningen med framgång, utan att antalet af till lönetursberäkning berättigade docenter skall reduceras till 20 stycken vid det ena universitetet och 10 vid det andra. — Om det nu är en 21:a eller 22:a, som kan skaffa sig intyg vid Upsala universitet öfver att med lika flit och framgång, som de 20, hafva deltagit i undervisningen, vore det väl då en så enorm utgift, som drabbade staten, om äfven denna finge beräkna rätt till lönetillökning vid elementarläroverket? Det är icke alla docenter, som gå till elementarläroverken. Och vidare: hvad som är i fråga, är endast en eventuel utgift, bestående deri, att *om* docent blir elementarläroverkslärare, han har utsigt att något tidigare, än eljest, komma upp i andra lönegraden.

Det är mot nu omförmälda tvenne begränsningar i den för docenter röreslagna, eventuella förmånen: begränsningen i ansende till den tienstgöringstid, från hvilken de skola få räkna sig förmånen till godo, och begränsningen till *antalet* af de docenter, som, äfven om alla prestanda äro presterade, erhålla del i förmånen; det är, säger jag, mot båda dessa inskränkingar, jag velat inlägga min gensaga, och det till protokollet.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

21:sta—26:te punkterna.

Biföllos.

27:de punkten.

Anslag till
folkhögskolor.

Herr Dahm: Jag har visserligen intet att anmärka mot det resultat, till hvilket Utskottet kommit; men jag fruktar, att ordalagen i det föredragna betänkandet äro sådana, att de kunna gifva anledning till missförstånd. Meningen är naturligtvis, att folkhögskolan skulle få ett understöd af 3,000 kronor, när den högre klassen, som skall inrättas, har ett antal elever, uppgående till minst fjerdedelen mot det antal, som året förut fans i första afdelningen. Nu står här emellertid, att nämnda belopp må kunna utgå "för hvarje folkhögskola, vid hvilken en andra afdelning blifvit inrättad och hwarest ett antal elever" och så vidare. När nu dessa ord "och hwarest" måste hafva afseende på hela folkhögskolan och deraf kunde följa, att, om skolan har 60 lärjungar i år och 15 anmäla sig till inträde nästa år, den ändock kunde få ett understöd af 3,000 kronor, äfven om första klassen vore tom, så inses deraf olämpligheten af den föreslagna ordalydelsen.

Sådan är väl icke meningen och då det sålunda är allt skäl att vid vilkorens bestämmande vara så tydlig som möjlig, ber jag få föreslå en liten förändring i ordalydelsen, nemligen på följande sätt: — — — — "statsbidraget må kunna utgå med ett belopp af högst 3,000 kronor för hvarje folkhögskola, vid hvilken inrättats en andra afdelning, *deri* ett antal elever" och så vidare.

Detta afser ingen förändring i vilkoren, men blir ett förtydligande af ordalagen, hvarigenom den tanke, som Utskottet velat uttala, bestämdt uttryckes.

Grefve Beck-Friis: Mig förefaller det vara alldeles tydligt och klart, hvad som här är meningen, nemligen att i andra årsklassen måste vara minst fjerdedelen af dem, som förra året voro i första klassen, såvida något understöd skall kunna erhållas, och jag tror icke, att det vinner i tydlighet genom de af Herr Dahm föreslagna ordalag.

Hans exempel var, att om det vore 60 elever ena året i skolan och 15 det andra, så kunde den ändock få understödet, men enligt min tanke är det tydligt af ordalydelsen, att så ej kan ega rum. — Jag tror icke, att man kan uttrycka sig tydligare, än här är gjordt, och ber att få hemställa, att ordalydelsen må förblifva oförändrad. — Den är icke alldeles densamma som Kongl. Maj:t begagnat af den orsak, att det ansågs vara hårdt att, om elevantalet i andra afdelningen uppginge till bestämdt belopp men ej bestode af samma personer som deltagit i förra årets kurs, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, anslaget icke skulle få åtnjutas.

*Anslag till
folkhögskolor.*
(Forts.)

Herr Dahm: Jag ber endast få fästa uppmärksamheten på, att det icke är fråga att på minsta vis förändra de uttryck som tala om elevernas antal, utan endast de som afse, om antalet skall finnas i skolan eller dess afdelning. Nu kunna orden "och hvaräst" hänföras till folkhögskolan; men det ord, jag föreslagit, eller "deri" afser endast afdelningen. Då en sådan förändring alltså synes fördelaktig, hemställer jag fortfarande om bifall till densamma.

Herr Wennerberg: Jag tror icke att någon fara kommer att uppstå, antingen man antager den af Stats-Utskottet eller den af Herr Dahm föreslagna ordalydelsen. Men efter densamma blifvit bragt på tal, så lider det intet tvifvel, att de ord, som nu stå här i den föredragna punkten innebära en tveydighet, ehuru jag är fullt öfvertygad om, att om någon skulle försöka en tolkning tvärt emot andemeningen, skulle sådant icke lyckas. Anses det därför nödigt att göra en ändring, tager jag mig friheten föreslå en annan, nemligen att ordet "och" framför "hvaräst" uteslutes.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten oförändrad och dels af Herr Dahm, att densamma skulle antagas med följande förändrade lydelse:

"att Riksdagen må höja förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor med 10,000 kronor samt medgifva att, med för öfrigt oförändrade vilkor för anslaget användande, statsbidraget må kunna utgå med ett belopp af högst 3,000 kronor för hvarje folkhögskola, vid hvilken *inrättats en andra afdelning, deri* ett antal elever, motsvarande minst fjerdedelen af dem, som under närmast föregående läsår genomgått den första årskursen, fortfarande begagnar undervisningen."

Härefter framställdes propositioner på dessa yrkanden och besvarades den första med många ja jemte åtskilliga nej och den senare med många nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten oförändrad förnyats och med många ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

28:de – 30:de punkterna.

Biföllos.

31:sta punkten.

Mom. a).

*Provincial-
läkarnes af-
löning.*

Herr Ljungqvist: Säkerligen vore det icke välbetänt och kanske äfven alldeles resultatlöst, om jag sökte taga Kammararens uppmärksamhet i anspråk till förmån för den motion, som jag vågat framlägga. Jag hade också tänkt att inskränka mig till att i största korthet få till protokollet uttala min lifliga önskan, att Kongl. Maj:t

rätt snart icke längre måtte "sakna tillräcklig anledning att i detta hänseende vidtaga större förändringar, än de af Sundhetskolegium föreslagna." Men då jag är lifligt öfvertygad om det behjertansvärda i dessa tjenstemäns ställning, hvilkas bistånd i nödens stund dock är en hvar så kärt, och då jag lyckligtvis under dagens lopp fått anledning till den förhoppning, att ett sådant yrkande skulle kunna vinna Riksdagens gillande, vågar jag hemställa om bifall till Utskottets förslag sålunda, att ålderstillägget å 500 kronor bestämmes att utgå efter 10 år i stället för efter 15 år.

Denna hemställan innebär ingen inkonsekvens utan tvärtom en välbehöflig konsekvens, emedan provincialläkarne derigenom i afseende på ålderstillägget skulle blifva likställda med andra; ty det finnes ju icke några andra tjenstemän, för hvilka ålderstillägget utgår först efter så lång tid som den här föreslagna och det är verkligens dessutom svårt att finna motiven till en sådan bestämmelse.

Jag skall icke tillåta mig många eller långa erinringar, då provincialläkarnes ställning visserligen af denna Kammare är allmänt känd. Den skall ock, såsom jag hoppas, af Riksdagen behjertas. Jag ber därför endast att få framställa det yrkande, jag nyss nämnt.

Herr Jöns Pehrsson: Jag har icke begärt ordet för att yrka afslag å hvad Utskottet här hemställt, då genom bifall dertill statsverkets utgifter i sjelfva verket icke skulle komma att ökas med mer än 10,600 kronor. Tidpunkten är visserligen icke gynsam för någon löneförhöjning, men jag vill, som sagdt, icke yrka afslag utan skall blott taga mig friheten betrakta frågan ur en helt annan synpunkt än löneförhöjningens. Jag anser för min del, att en så stor brist vidlåder denna läkareinstitution i vårt land, att det snart sagdt är oförsvärligt, att det så länge fått fortgå på detta sätt, och ty värr är ej någon snar förbättring att vänta. De föreslagna 2,000 kronorna äro, såsom hvar och en inser, i sjelfva verket icke någon aflöning för dessa tjenstemän, som hafva en så dyrbar kurs att genomgå, utan de skola hemta sin hufvudsakliga aflöning från praktiken hos folket, och de, som bo i så glest befolkade orter som jag, der många hafva $5\frac{1}{2}$ mil till närmaste läkare, veta allt för väl att det nästan är omöjligt för den fattige att vid behof erhålla läkarehjelp, ty resekostnad och arfvode blifva så dyra, att de uppgå ända till 30 kronor för ett läkarebesök. Utskottet har emellertid icke beaktat ett par i Medkammaren väckta motioner om ändring i detta hänseende. Den ort, jag tillhör, har flera särskilda gånger begärt att få en läkare stationerad på närmare håll, men det har alltid mötts af motstånd från en del kommuner, som icke velat gå in på den stadgade skyldigheten att bygga och underhålla bostad åt läkaren. Sunnerbo härad har omkring 40,000 invånare och den läkare, som finnes inom häradet, är stationerad vid lasarettet i Ljungby, men vi deremot, som bo i häradets utkant, äro alldeles blottställda på läkarehjelp. Jag har velat fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden och tror icke, att jag begär för mycket, om jag anhåller om återremiss af punkterna *a*, *b* och *c* i förevarande mom. i syfte att genom en skrivelse till Kongl.

*Provincial-
läkarnes
aflöning.
(Forts.)*

Maj:t anhålla om utredning, huruvida icke staten skulle kunna anslå arfvoden åt provincialläkarne i stället för den nu stadgade skyldigheten att förse dem med bostad, ty så länge detta stadgande kvarstår nödgas flera 100,000 af landets invånare att umbära läkarehjälp.

Grefve Beck-Friis: I anledning af den förste talarens yttrande anhåller jag att lemna upplysning om hvad, som enligt min åsigt ligger till grund för den föreslagna bestämmelsen att ålders-tillägget först efter 15 års tjenstgöring skulle tilldelas provincialläkarne, och det är, att desse läkare antagits under den första tjenstetiden vara mer kraftiga och rörliga och således kunna hafva större enskild praktik än vid en mer framskriden ålder. Det är alldeles gifvet, att deras aflöning i första stadiet är så liten att en person i deras samhällsställning och med de förstudier, man af dem fordrar, omöjligen kan lefva derpå utan nödvändigt måste hafva inkomst af enskild praktik, och han kan det äfven under de första tjensteåren och just häri ligger, såsom jag nyss sade, anledningen till att såväl Sundhetskolegium som Kongl. Maj:t ansett ålderstillägget böra inträda först efter 15 års tjenstgöring. Emellertid får jag förklara, att jag för min del icke vill motsätta mig att ålderstillägget finge åtnjutas efter 10 års tjenstgöring.

Herr Gustaf de Maré: Jag anhåller få förena mig i det yrkande, som den förste talaren framställt, ett yrkande, som jag hoppas bör kunna vinna framgång sedan den ledamot af Stats-Utskottet, som är ordförande på den afdelning, hvilken i första hand har att behandla denna fråga, förklarar, att han ej ville motsätta sig den förändring, som af Herr Ljungqvist blifvit föreslagen. Jag tror ock i sanning att goda skäl tala för denna förändring. Af den utredning, som föreligger, framgår alldeles tydligt, att ingen klass af embets- eller tjenstemän vid så framskriden ålder kommer i åtnjutande af lön som läkare, enär desse vanligen icke hunnit avsluta sin kurs förr än vid 30 års ålder. Att då framskjuta den tidpunkt, då desse kunna få ålders-tillägg till sin lön, vore väl särdeles hårdt och skulle icke öfverensstämma med hvad Riksdagen beslutat i fråga om andra tjenstemän. Ett ytterligare skäl att icke framskjuta denna tidpunkt utan bestämman den till 10 års tjenstgöring ligger deri, att provincialläkare till följd af sin ansträngande tjenstgöring ytterst sällan uppnå den ålder, då de kunna erhålla pension. För alla, som bo på landet och se, huru nitiskt provincialläkarne sköta sin tjenst och huru de hvarje årstid måste företaga långa och besvärliga resor, kan det icke vara annat än beaktansvärdt att ställa dem åtminstone i paritet med öfrige tjenstemän uti ifrågavarande hänseende.

Jag vågar anhålla om bifall till Herr Ljungqvist förslag.

Herr Adelsköld: Äfven jag anhåller att få till alla delar instämma i Herr Ljungqvists förslag. Jag har under mina resor i olika delar af landet så många gånger varit i tillfälle att lära känna pro-

*Provincial-
läkarnes
afstämning.
(Forts.)*

vinciälläkarnes ställning, att jag tror mig vara fullt kompetent att yttra mig om det verkliga behovet af att icke för långt utsträcka rättigheten till lönetillökning för dem. Af statistiska uppgifter känner man, att, under det att mortalitetsprocenten för Sveriges manliga befolkning af 36—59 års ålder utgör 17,22 procent, uppgår denna procent för provinciälläkarne till 40. Och orsaken är lätt att inse; den är naturligtvis att söka i dessa tjänstemäns mödosamma och ansträngande tjänstgöring. De måste vid sjukbud infinna sig utan afseende på resans längd, årstid, väderlek och tid på dygnet. Att då aflägsna den tidpunkt, vid hvilken de kunna få ålderstillägg, synes hvarken vara rättvist eller billigt; skulle någon skilnad i detta afseende göras mellan provinciälläkare och andra embetsmän, borde snarare tiden för de förra förkortas i stället för att förlängas. Om man tager i betraktande den dyrbara kurs läkaren måste genomgå och de pretentioner man har på hans skicklighet och hvilka anspråk man ställer på deras människokärlek, synes det icke vara för mycket om de efter 10 års tjänstgöring få en lön af 3,000 kronor.

Herr Statsrådet Forssell: Jag anhåller få fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att, då i statsrådsprotokollet är sagdt att anledning åtminstone för närvarande synes Departementschefen saknas att i detta hänseende vidtaga större förändring än den af Sundhetskollégium föreslagna, torde detta uttryck böra tolkas så att Departementschefen icke ansett skäl att *för närvarande* på Riksdagens anslagsbeviljande ställa större anspråk men att, om Riksdagen skulle finna förhållandena medgifva en större förmån åt provinciälläkarne, någon bestämd anledning för Departementschefen icke förefinnes att motsätta sig ett sådant medgifvande.

Grefve af Ugglas: Jag medgifver, att det sista yttrandet förväntat mig och gjort mig till en del vacklande. Det vill af detta yttrande synas, som om Kongl. Maj:t icke för Riksdagen framställt hvad Kongl. Maj:t ansett erforderligt utan af ett eller annat skäl dröjt med att göra den rättvisa, som Kongl. Maj:t ansett böra beviljas. Det är emellertid en supposition, ur hvilken jag vid denna frågas bedömande icke kunde utgå.

I afseende på sjelfva saken vill jag icke så mycket sysselsätta mig med frågan, huruvida ett lönetillägg bör lemnas tidigare eller icke. Det står för mig liksom för Herrarne alla klart, att frågan gäller icke så mycket hvilken lön en provinciälläkare bör hafva som icke snarare storleken af tillskottet till den förtjenst, desse sjelfve böra skaffa sig. Efter min erfarenhet från de delar af landet, som äro tätt befolkade, tror jag, att en nitisk och skicklig läkare, så länge han har full vigör, icke har så dåliga löneförmåner. Emellertid hemställer jag om *Första* Kammaren finner lämpligt att i en fråga, som är förberedd af Sundhetskollégium och tillstyrkt af Departementschefen, mot dessa myndigheters förslag besluta en ändring. Ehuru den högsta myndigheten nu här förklarar, att från dess sida icke skulle vara

*Provincial-
läkarnes
aflöning.
(Forts.)*

något att erinra mot den föreslagna förändringen, får jag dock i alla fall såsom en ordningsfråga anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Den siste talaren stödde sin begäran om bifall till Utskottets förslag på den grund att detsamma öfverensstämmer med det af auktoriteterna i frågan framställda förslag. Hvad den föredragande departementschefen beträffar, är det lätt förklarligt, att medlemmarne af Konungens råd, som skola afväga tillgångar och utgifter vid riksstatens uppgörande, kunna finna sig föranledde att minska utgifterna än på ett än på ett annat håll. Att deremot den auktoritet, som kan anses närmast representera läkarecorpsen i landet, ansett sig kunna tillstyrka ifrågavarande anslag på det knappa sätt som skett, är för mig verkligen mera oförklarligt, ty man borde kunna förutsätta, att denna auktoritet, fastän sammansatt af inom hufvudstaden bosatta personer, skulle hafva så stor kännedom om förhållandena i landet, att den väl bort inse och erkänna, att ganska mycket mera än hittills gjorts eller nu föreslagits bör i denna syftning ske för att förbättra provincialläkarnes ställning. Den talare, som sist yttrade sig i motsatt riktning bor i en provins, som är tätt befolkad och uppfylld af stora, nära hvarandra belägna possessioner. Ganska troligt är, att en provincialläkare der kan väl finna sin utkomst genom enskild praktik, men vi må komma ihåg, att under de senare åren i de flesta trakter af landet nya provincialläkaredistrikt blifvit inrättade och att inom flertalet bland dessa distrikt der boende befolkning är mindre förmögen samt att läkare der blifvit tillsatte hufvudsakligen för att tillgodose behovet för en mängd fattige eller mindre förmögne, som icke haft råd hemta läkare från aflägsnare håll och derföre nödgats sakna all läkarevård. Jag vågar tro, att om en hvar af oss vill tänka efter, huru förhållandena äro i hans gran- skap, skola de fleste bland oss finna och erkänna, att det verkligen är svårt för en provincialläkare att med den föga inbringande ehuru besvärliga praktik, han kan skaffa sig bland en hufvudsakligen fattig befolkning, kunna tillgodose sina rättmätiga anspråk på en oberoende, och sorgfri lefnadsställning efter de långa och många försakelser samt stora oppoffringar af tid och penningar han måst underkasta sig för att efter många års förberedande arbeten ändtligen komma till sin provincialläkaretjänst. Jag tror, att i detta fall behöfver Kammaren alls icke rätta sig efter hvarken den ena eller den andra auktoriteten utan blott efter den kännedom, Kammarens ledamöter sjelfve ega om landets förhållanden och behof i det ifrågavarande hänseendet. Dessa må af enhvar pröfvas, och de, som bo i de lyckligt lottade trakter, der för en vinstgifvande enskild praktiks skull någon tillökning i provincialläkarnes löner icke är af behovet påkallad, må tro på dem, som kunna lemna intyg från de trakter, der ett sådant verkligt behof förefinnes, samt icke motsätta sig att staten i detta hänseende nu gör en oppoffring, hvilken ock på det sätt kommer den fattiga befolkningen till godo att, då den försätter provincialläkaren i en mera oberoende ställning, den ock ger honom bättre tillfälle att kunna hjälpa många utan så stort afseende på ersättning för denna hjälp. Om

Herrarne noga öfverväga dessa förhållanden, bör icke någon tvekan förefinnas att bevilja hvad Herr Ljungqvist nu föreslagit. Att uppskjuta beviljandet af ett ålderstillägg så länge som till efter femton års tjenstgöring kan jag ock ej finna vara annat än att låtsas vilja gifva något men icke sedan gifva det i verkligheten; ty om en provincialläkare, som sällan uppnår sin tienst förr än han hunnit till några och 30 års ålder, sedan skall vänta 15 år innan han får löneförhöjning och sannolikt kort derefter måste lemna sin tienst, derfore att den är mödosammare och mera ansträngande att uthärda än de flesta andra, så får man erkänna att den utsigt till förbättring, som Utskottets förslag innebär, är föga att räkna på. Jag förordar derfor bifall till hvad Herr Ljungqvist påyrkat.

Friherre af Ugglas: Fullkomligt förekommen af den siste talaren har jag icke stort att tillägga. Hvar och en, som tagit någon närmare kännedom om provincialläkarne och deras förhållanden, kan icke annat än instämma i billigheten och önskvärdheten af att deras ställning måtte blifva i någon mån förbättrad. Hvad Herr Ljungqvist föreslagit, nemligen att provincialläkarne skola efter 10 års tjenstgöring erhålla ett ålderstillägg af 500 kronor, anser jag vara till den grad billigt, att det icke gerna bör kunna träffa på något motstånd. Att Kongl. Maj:t hållit sig till att ålderstillägg skulle erhållas först efter 15 års tjenstgöring är helt naturligt, då Sundhetskolegium i sitt utlåtande föreslagit detta vilkor och Kongl. Maj:t väl i främsta rummet måst rätta sig efter hvad nämnda auktoritet föreslagit. Men enhvar af Kammarens ledamöter är sjelf i stånd att bedöma förhållandena och om detta bedömande leder derhän, att provincialläkarnes anspråk på förbättrade lönevilkor icke fullt motsvaras af hvad Utskottet föreslagit, så synes all billighet tala för att biträda Herr Ljungqvists förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Jag har begärt ordet ånyo emedan jag funnit, att jag icke bör vidhålla yrkandet om återremiss af detta moment, utan jag skall istället taga mig friheten att yrka återremiss vid momenten c och d. Icke heller vill jag vara mångordig i fråga om provincialläkarnes löner skola ökas efter 15 eller 10 års tjenstgöring. Då jag vet, att äfven inom läkarecorpsen finnas sådana ädla naturer som skulle kunna göra sjukbesök för billigare pris om lönerna höjdes, så vill jag icke sätta mig emot Herr Ljungqvists förslag. Men sjelfva hufvudsaken vinnes icke genom en förhöjning i provincialläkarnes aflöning, eller att fattigt folk får bättre tillgång till läkarevård än hittills.

Herr Nordenfelt: Endast den fullkomliga hopplösheten om framgång för ett sådant företag hindrar mig att yrka bifall till Herr Ljungqvists motion i oförändradt skick; men då hans yrkande nu har någon utsigt att gå igenom, ber jag att få på det lifvigaste understödja detta yrkande. Jag ber jemväl att få erinra om att provincialläkarne enligt sin instruktion äro skyldige att infinna sig efter kallelse

Provincial-
läkarnes af-
löning.
(Forts.)

när och hvar som helst inom sina distrikt, hvilket gör, emedan de ofta äro på resor, att de icke med framgång kunna konkurrera med andra läkare inom distriktet i afseende å praktik hos dem, hvilka vilja vara väl betjenade. Denna lilla omständighet synes mig verkligen afgörande i saken. Jag yrkar bifall till Herr Ljungqvists förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet oförändradt och dels af Herr Ljungqvist bifall till detsamma med den förändring, att ålderstillägget å provincialläkarnes löner skulle beviljas att utgå efter tio års tienstgöring; framställdes först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på detsammas antagande med ofvansagda ändring, hvilken proposition med ja besvarades.

Mom. b.

Herr Talmannen hemställde, huruvida Kammaren bifölle detta moment, för så vidt detsamma icke stode i strid med Kammarens i afseende å mom. a fattade beslut.

Svarades ja.

Hvarefter anmälte sig och yttrade

Herr Jöns Pehrsson: Jag får anhålla om att momentet d) också måtte blifva föredraget.

Sedan Herr Talmannen i anledning häraf yttrat, att något hinder för de båda momentens gemensamma föredragning väl icke mötte, men att desamma komme att göras till föremål för särskilda propositioner; föredrogos i ett sammanhang:

Mom. c och d.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skall icke bruka många ord i fråga om dessa båda moment, utan endast vänligen anhålla, att Kammaren måtte återremittera dem, så att Stats-Utskottet ytterligare kan taga i ompröfning; huru vida icke skäl finnas att aflåta till Kongl. Maj:t en skrifvelse i syfte att byggnads- och underhållsskyldigheten i afseende å läkarebostäder upphäfves och att staten lindrar folkets behof af läkarehjelp genom att lemna provincialläkarne hyresersättning. En sådan skrifvelse är allt skäl att tänka på. Förut i dag har jag redan yttrat, att det är mer än beklagligt att folket icke kan få läkarevård; säkert är att mången man och mången qvinna dör en för tidig död utan läkare.

Herr Ekman, Carl: Jag tror, att det kunde vara alldeles tillräckligt om jag inskränkte mig till att yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit. Med boställena för provincialläkarne hänger det så ihop, att då landet först indelades i provincialläkaredistrikt, sökte man att göra indelningen så, att någon stad föll inom hvarje distrikt, och de förste provincialläkarne stationerades också i städer. Sedermera hafva, såsom vi alla veta, riksdag efter riksdag framställningar gjorts om ökade anslag för allt flere och flere provincialläkare emedan ansökningar om anställande af sådana inkommit från många orter. På det att Riksdagen då skulle erhålla någon garanti för att icke flera platser inrättades än som motsvarade behovet, så ansåg man det icke vara för mycket att ställa fram det anspråket att den ort, som önskade provincialläkare, skulle göra den uppoffring att anskaffa bostad för honom. Någon orättvisa i nu bestående förhållanden kan jag ej finna och jag tror, att Utskottet haft goda skäl för den hemställan, Utskottet gjort, hvarför jag anhåller om bifall till densamma.

*Provincial-
läkarnes af-
löning.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Talmannen yttrat, att, hvad först beträffade mom. c, yrkanden å dels bifall till detsamma dels och återremiss deraf blifvit gjorda, framställde Herr Talmannen proposition på bifall till momentet och då dervid svarades talrika ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr *Jöns Pehrsson* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller mom. c i 31:sta punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas momentet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—71.

Nej—8.

Efter förmälan, att, vidkommande moment d, jemväl yrkats dels bifall till detsamma dels och återremiss deraf, framställde Herr Talmannen proposition på bifall till momentet, hvartill svarades ja.

32:dra punkten.

Bifölls.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet uppsköts till eftermiddagens sammanträde och Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Rättelse

i Första Kammarens protokoll N:o 19:

Sid. 20, rad. 10 uppfifrån står: losse läs: lokal